

SPATIA
Raportteja 3/2006

**JOENSUUN YLIOPISTON
TAVOITE 1 -OHJELMAKAUDEN
VAIKUTTAVUUSARVIOINTI**

Seppo Sivonen

Alue- ja kuntatutkimuskeskus
Joensuun yliopisto

TIIVISTELMÄ

Seppo Sivonen

Joensuun yliopiston Tavoite 1 -ohjelmahankkeiden vaikuttavuusarviointi

Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia, Raportteja 3/2006

Joensuun yliopisto

Elokuu 2006

ISBN 952-458-839-0 (PDF)

ISSN 1795-9594

Avainsanat: EU:n rakennerahastot, Tavoite 1 -ohjelma, alueellinen kehittäminen, Joensuun yliopisto, hankearviointi

Joensuun yliopistossa on vuosina 2000–2006 toteutettu rakennerahastovaroin 68 Itä-Suomen Tavoite 1 -ohjelman ja 14 Interreg III A/Naapurisuusohjelman hanketta. Hallinnoimiensa projektien lisäksi yliopisto on ollut partnerina muiden organisaatioiden hallinnoimissa ja johtamissa hankkeissa. Niiden suunnittelua ja toteuttamista ovat ohjanneet yliopiston perusstrategia, siihen nojautuva rakennerahastostrategia ja osin Joensuun yliopiston, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun ja Joensuun Tiedepuiston väliset kärkihankesopimukset.

Tämän vaikuttavuusarvioinnin keskeinen tehtävä on analysoida, millä tavalla mainittuihin ohjelmiin liittyvä hanketyö on Joensuun yliopistossa toteutunut sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti ja missä määrin se on tuonut lisäarvoa yliopiston perusstrategiaan sisältyvien painoalojen ja uusien lupaavien tieteenalojen kehittämiseen. Toisena pääkysymyksenä on arvioida hanketyön tuloksia ja vaikuttavuutta alueellisessa kehittämisessä Itä-Suomen Tavoite 1 -ohjelman ja keskeisten maakunnallisten kehittämisohjelmien näkökulmasta. Vaikuttavuusarvioita on hyödynnetty yliopiston valmistautuessa Euroopan unionin uuteen ohjelmakauteen 2007–2013 ja yliopiston uuden alueellisen vaikuttavuusstrategian valmistelussa.

Arvioinnin kirjallisen ja tilastollisen analyysin sekä asiantuntijahaastattelujen perusteella hanketyö on ollut merkittävintä erikoistuvan huipputeknologian painoalalla erityisesti fysiikan, kemian ja tietojenkäsittelytieteen laitoksilla. Samoin reuna- ja raja-alueiden yhteiskuntakehitykseen ja kulttuurien vuorovaikutukseen keskittyvällä painoalalla hankkeiden määrä on suhteellisesti suuri. Uusien kehitettävien alojen kohdalla rakennerahastohankkeiden suurin hyöty on kohdistunut Savonlinnassa matkailualan kehittämiseen ja Joensuussa media-alan opetukseen.

Yliopiston vaikutusta rakennerahastohankkeiden kautta alueellisen kehityksen ja alueellisen innovaatio toiminnan vahvistamiseen voidaan pitää merkityksellisenä. Tältä osin näkemykset perusasioista olivat samansuuntaisia sekä yliopiston sisällä että sen yhteistyökumppaneiden taholla. Yliopiston vaikutus aluetalouteen ja alueen kulttuuri- ja palvelurakenteiden muotoutumiseen nojaa pitkällä tähtäimellä siihen, että yliopisto hanketyöllään osana muuta yliopiston toimintaa säilyttää ja vahvistaa osaamisperustansa. Yliopiston yhteistyö Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun ja Joensuun Tiedepuiston kanssa nousi alueellisen innovaatiotoiminnan keskiöön. Varsinaisen yrittäjyyden ja työllisyyden kehitykseen yliopiston vaikutus on arvioinnin perusteella hanketyön kautta varsin vähäinen ja vaikuttavuus suureksi osaksi välillistä.

Yliopiston rakennerahastostrategian ytimeen on määritelty kansainvälistymisen edistäminen. Interreg- ja Naapuruusohjelmahankkeiden kautta kansainvälistymisen vahvistaminen on toteutunut raja-alueyhteistyössä, mutta muilta osin hanketoimintaa kokonaisuutena tarkasteltaessa kansainvälistyminen on jäänyt vähäisemmäksi.

Arviointi osoittaa myös sen, että yliopiston hanketoimintaan vaikuttaa eri laitosten rakennerahastotyöhön suhtautuvan toimintakulttuurin erilaisuus. Osassa laitoksista projektityyppisen kehittämistyön ei katsota kuuluvan laitoksen tehtäviin, jos ne eivät hyödytä laitoksen perustutkimusta, opetusta tai henkilöstön kehittymistä. Toisaalta on laitoksia, joissa perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen raja määritellään väljemmin, jolloin rakennerahastohankkeita on voitu tai osattu hyödyntää myös laitoksen perustehtävissä.

ESIPUHE

Yliopistoilta odotetaan aktiivia vaikuttamista ympäröivän alueen kehitykseen. Uudessa ohjelmaperustaisessa aluepolitiikassa yliopistoista on tullutkin yksi keskeinen aluepolitiikan toimija. Ohjelmatyön tärkein rahoitusinstrumentti on ollut Euroopan unionin rakennerahastot. Vaikka aluevaikuttavuuden yhteydessä puhutaan usein yliopiston ”kolmannesta tehtävästä”, niin parhaimmillaan ohjelmatyö tukee yliopiston varsinaisia perustehtäviä, tutkimusta ja koulutusta.

Joensuun yliopiston strategia uusittiin tämän vuoden alussa, minkä jälkeen yliopistossa on käynnistetty mm. osaamisrakenteiden kokoaminen yliopiston keskeisten vahvuusalueiden ympärille. Yleisstrategian jatkeena on valmisteltu yliopiston alueellisen vaikuttavuuden strategiaa. Sitä tullaan hyödyntämään valmistautuessa uuteen rakennerahasto-ohjelmakauteen.

Käsillä olevassa työssä on arvioitu Joensuun yliopistossa toteutettujen hankkeiden vaikuttavuutta nyt päättymässä olevalla ohjelmakaudella. Tämänkaltaisella kriittisellä arviolla uskomme pääsevämme entistä parempiin tuloksiin tulevassa ohjelmatyössä.

Koska yliopistolla on omassa organisaatiossaan merkittävää arvioinnin ja aluekehityksen osaamista, päädyttiin teettämään tämä työ Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatialla. Toimeksiannon mukaisesti arvioinnin tuli noudattaa niitä samoja riippumattomuuden periaatteita kuin ulkoisessakin arvioinnissa.

Työn varsinaisella tekijällä, dosentti Seppo Sivosella on laajaa kokemusta tämänkaltaisista toimeksiannoista. Häneltä on aiemmin tänä vuonna ilmestynyt Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman 2003–2006 arviointi. Sivosen tukena on ollut pääasiassa yliopiston aluekehitystutkijoista koostunut ohjausryhmä. Kiitän sekä dosentti Sivosta että ohjausryhmän jäseniä toimeksiannon hyvästä toteutuksesta varsin tiiviillä aikataululla.

Joensuussa 31.8.2006

Perttu Vartiainen
rehtori

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
1.1 Arvioinnin tehtävä	7
1.2 Arvioinnin viitekehys ja aineisto	8
1.3 Arviointiraportin rakenne	8
2 JOENSUUN YLIOPISTON RAKENNERAHASTOSTRATEGIA	9
2.1 Joensuun yliopiston strategia ohjelmakaudella	9
2.2 Opetusministeriön rakennerrahasto-ohjelman tavoitteet	11
2.3 Rakennerrahastostrategia osana yliopiston perusstrategiaa	11
2.4 Alueelliseen kehittämisen painoalat	13
2.5 Kärkihankesopimukset	15
3 OHJELMAHANKKEET JOENSUUN YLIOPISTOSSA	18
3.1 Määrällinen kehitys ja vastuutahot	18
3.2 Hankkeiden rahoittajat	19
3.3 Kumppanuuden toteutuminen	20
4 HANKKEIDEN TULOKSELLISUUS JA VAIKUTTAVUUS	23
4.1 Tuloksellisuus Joensuun yliopistossa	23
4.2 Hankkeiden ongelmat ja jatkuvuus	26
4.3 Hanketyön alueellinen merkitys	27
4.4 Toimintamallit, ongelmat ja hyvät käytännöt	31
4.4.1 eOppimaisterikoulutus	32
4.4.2 Metsäalan etäopetuksen kehittäminen	33
4.4.3 Erikoismateriaalien tutkimuskeskus SMARC	34
4.4.4 Raja- ja lähialueosaamisverkosto RAILO	35
4.4.5 Mediakulttuurin keskus	36
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET	38
5.1 Arvioinnin yhteenvetoa	38
5.2 Kohti uutta ohjelmakautta	41
LÄHTEET	46
LIITTEET	48

1 JOHDANTO

Suomessa valmistaudutaan Euroopan unionin rakennerahasto-ohjelmien uuteen ohjelmakauteen vuosille 2007–2013. Komissio antoi tulevan ohjelmakauden rakennerahastoasetukset kesällä 2004. Tavoitteena on, että uuden ohjelmakauden ohjelmia päästäisiin toteuttamaan alkuvuodesta 2007.

Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikalla pyritään lisäämään jäsenvaltioiden taloudellista ja sosiaalista yhteenkuuluvaisuutta sekä vähentämään alueiden välisiä taloudellisia eroja. Itä-Suomessa päättyvässä olevalla Tavoite 1 -ohjelmalla on pyritty tukemaan kehityksessä jälkeen jääneitä alueita ja edistämään niiden rakenteellista uudistumista. Kehittämisen ydin on menestyvän yritystoiminnan vahvistaminen olemassa olevissa yrityksissä, yritystoiminnan monipuolistaminen osaamispohjaisilla kasvualoilla, kehityksen esteiden poistaminen, työllisyyden parantaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen.

Joensuun yliopistossa Tavoite 1 -ohjelman toteuttamisen lähtökohtana on ollut yliopiston toiminnan perusstrategia ja siihen nojautuva rakennerahastostrategia. Tämän mukaisesti yliopiston tavoitteena on ollut rakennerahastohankkeilla tukea ensisijaisesti yliopiston vahvojen painoalojen kehittämistä ja tehdä avauksia uusilla lupaavilla tieteenaloilla. Yliopiston osaamisperustan vahvistamisen lisäksi strategian ytimessä on kansainvälistymisen edistäminen ja yliopiston ja sen toimintaympäristön vuorovaikutuksen edistäminen. Tavoitteena on yliopiston omien toimintaedellytysten kehittämisen lisäksi vahvistaa yliopiston alueellista roolia erityisesti aluetalouden ja työllisyyden osalta.

Valmistautuessaan uuteen ohjelmakauteen Joensuun yliopisto päätti toteuttaa vuosien 2000–2006 Tavoite 1 -ohjelmassa ja Interreg III A/Naapuruusohjelmassa hanketoimintansa arvioinnin. Tänä aikana yliopistossa on toteutettu yhteensä 68 Tavoite 1 -ohjelman ja 14 Interreg/Naapuruusohjelman hanketta, joista osa on vielä käynnissä. Itse hallinnoimiensa hankkeiden lisäksi yliopisto on ollut partnerina muiden organisaatioiden hallinnoimissa ja johtamissa hankkeissa.

Uuteen ohjelmakauteen valmistautumisen lisäksi tämän arvioinnin tuloksia hyödynnetään yliopistossa valmisteilla olevassa alueellisen vaikuttavuuden strategiassa. Siinä tarkennetaan yliopiston tavoitteet ja toimintatavat alueellisen kehittämisen ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tehtäväkentässä vuosille 2007–2013. Strategiatyön taustalla on 1.8.2005 voimaan tullut yliopistolain muutos (715/2004), joka korostaa yliopistojen toiminnan vaikuttavuuden lisäämistä ja tutkimusta sekä siihen perustuvaa opetusta hoitaessaan vuorovaikutteisuutta muun yhteiskunnan kanssa.

Käsillä oleva sisäinen arviointi on toteutettu Joensuun yliopiston Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatiassa huhti–kesäkuussa 2006. Sen valmistumista on ohjannut ohjausryhmä, johon ovat kuuluneet Karjalan tutkimuslaitoksen johtaja Ilkka Liikanen, alue- ja kuntatutkimuskeskuksen johtaja Timo Lautanen, Jean Monnet professori Heikki Eskelinen, dosentti Jukka Oksa ja yliopiston rakennerahastotoiminnan suunnittelija Soili Makkonen. Viimeksi mainittu on koonnut arvioinnin laatimisessa käytetyn tilastollisen aineiston.

1.1 Arvioinnin tehtävä

Joensuun yliopistossa vuosina 2000–2006 toteutettujen Tavoite 1 -ohjelmahankkeiden ja Interreg IIIA/Naapuruusohjelman hankkeiden arvioinnin lähtökohtana on Joensuun yliopiston toiminnan perusstrategia ja siitä johdettu rakennerahastostrategia. Tällöin arvioinnin keskeisenä tehtävänä on analysoida, millä tavalla mainittuihin ohjelmiin liittyvä hanketyö on toteutunut sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti ja missä määrin se on tuonut lisäarvoa yliopiston painoalojen ja uusien lupaavien tieteenalojen kehittämiseen. Toisena pääkysymyksenä on arvioida hanketyön tuloksia ja vaikuttavuutta alueelliseen kehittämiseen Itä-Suomen Tavoite 1 -ohjelman ja keskeisten maakunnallisten kehittämisohjelmien näkökulmasta.

Arvioitaessa hanketyön merkitystä Joensuun yliopiston painoalojen ja uusien alojen kehittämisen sekä alueelliseen vaikuttavuuden lähtökohdista käsin keskeisiä kysymyksiä ovat:

- Millä tavalla hankkeet ovat edistäneet yliopiston painoalojen, kansainvälistymisen ja muiden kehittämistavoitteiden vahvistumista?
- Mitkä ovat hankkeiden tulokset ja pysyvät vaikutukset Joensuun yliopistossa?
- Millä tavalla ohjelmahankkeiden yhteistyö ja kumppanuus ovat toteutuneet hanketyön eri osapuolten kesken yliopiston sisällä ja muiden yhteistyötahojen kanssa?
- Millä tavalla hanketyö on vahvistanut yliopiston alueellista roolia?
- Mikä vaikutus hankkeilla on ollut vaikutusalueen osaamisen, aluetalouden ja työllisyyden vahvistamisessa?

1.2 Arvioinnin viitekehys ja aineisto

Menetelmällisenä näkökulmana arvioinnissa käytetään loogista viitekehystä (logical framework), jonka kautta voidaan analysoida hankkeiden suunnittelun, tavoitteiden asettelun ja toimeenpanon tärkeyttä saavutettujen tulosten ja vaikutusten suhteen. Lähestymistapa rakentuu yleistavoitteiden, erityistavoitteiden, toimenpiteiden ja tulosten muotoon. Viitekehysten kautta on mahdollista analysoida eri tavoitteiden väliset yhteydet ja mahdolliset epäyhtenäisyydet. Loogisen viitekehysten etuna on myös se, että sen avulla on mahdollista arvioida hankkeiden tavoitteita, toimeenpanoa ja vaikuttavuutta sekä yliopiston että alueellisten toimijoiden näkökulmasta.

Arvioinnin lähdeaineistona on käytetty kirjallisia lähteitä ja toimijahaastatteluja. Keskeisiä kirjallisia lähteitä ovat olleet:

- Joensuun yliopiston strategia vuosille 2000–2006 ja sen tarkistukset
- Joensuun yliopiston rakennerahastostrategiat 2000 ja 2002
- Opetusministeriön rakennerahastostrategian linjaukset
- Joensuun yliopiston, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun ja Joensuun Tiedepuiston kärkihanke-sopimukset
- Korkeakoulun alueellisen kehittämisen strategia Pohjois-Karjalassa 2003–2006
- Savonlinnan seudun korkeakoulujen alueellisen kehittämisen strategia 2003–2006
- Itä-Suomen Tavoite 1 -ohjelma 2000–2006
- Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon maakuntaohjelmat
- Rakennerahastohankkeiden arviointi- ja loppuraportit
- Interreg III A/Naapurisuusohjelmien arviointi- ja loppuraportit
- Joensuun yliopiston hallintoviraston tilastollinen aineisto.

Arvioinnin toimijahaastattelut ovat kohdistuneet yliopiston johdon, suunnittelun ja eri osaamisalojen edustajien lisäksi Tavoite 1 -ohjelman ja Interreg IIIA/Naapurisuusohjelmien rahoittajien ja yhteistyökumppaneiden edustajiin. Haastateltavia henkilöitä oli yhteensä 19. Heidän taustaorganisaationsa ovat Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, Itä-Suomen lääninhallituksen sivistisosaston Joensuun ja Mikkelin yksiköt ja Pohjois-Karjalan TE-keskuksen työvoimaosasto ja teknologian kehittämisosasto.

1.3 Arviointiraportin rakenne

Arviointiraportissa esitellään aluksi Joensuun yliopiston ohjelmakauden strategian ja rakennerahastostrategian lähtökohdita ja tavoitteita Tavoite 1 -ohjelman toteuttamisessa ja niiden suhdetta keskeisiin

alueellisiin kehittämisohjelmiin ja kärkihankesopimuksiin. Tämän jälkeen arvioinnissa analysoidaan ohjelmahankkeiden määrällistä jakautumista yliopiston eri laitosten ja painoalojen kesken ja yliopiston sisäistä ja ulkopuolista yhteistyötä hanketyössä. Samalla käsitellään toteutuneiden hankkeiden suhdetta Tavoite 1 -ohjelman toimintalinjoihin ja toimenpideohjelmiin.

Raportin loppuosassa tarkastellaan hankkeiden tuloksellisuutta, jatkuvuutta ja tätä kautta niiden vaikuttavuutta yliopiston rakennerahastotyölle asettamien tavoitteiden näkökulmasta, eri painoalojen osalta ja alueellisen merkittävyyden kannalta. Lisäksi luvussa viisi esitellään ja analysoidaan eri painoaloja ja uusia lupaavia aloja edustavia yksittäisiä hankkeita, jolloin voidaan mennä yleistä tasoa syvemmälle hankkeiden käytäntöjen, niissä luotujen kumppanuksien, ongelmien ja saavutettujen tulosten osalta. Lopuksi esitellään johtopäätösten valossa uutta ohjelmakautta varten hanketyötä koskevia ehdotuksia ja suosituksia.

2 JOENSUUN YLIOPISTON RAKENNERAHASTOSTRATEGIA

2.1 Joensuun yliopiston strategia ohjelmakaudella

Tavoite 1 -ohjelmakaudella toteutettavan Joensuun yliopiston strategian¹ toiminta-ajatuksena on kansallisia lahjakkuusreservejä kattavasti hyödyntävän kansallisen ja alueellisen innovaatiojärjestelmän vahvistaminen yleisen sivistystehtävän rinnalla. Osana kansainvälistä tiedeyhteisöä yliopiston tulee toimia kilpailukykyisesti yhä kansainvälisemmässä toimintaympäristössä samalla, kun sen merkitys alueellisesti ja kansallisesti vaikuttavana toimijana korostuu.

Alueellisena toimijana Joensuun yliopiston tehtävänä on huolehtia erityisesti itäisen Suomen tutkimus- ja koulutustarpeista ja niihin perustuvista yhteiskunnallisista palvelutehtävistä edustamallaan aloilla. Toiminnan eurooppalainen ulottuvuus ja työnjako on perusstrategiassa alueellisesti täsmennetty siten, että Joensuun yliopiston keskeisenä tehtävänä on Euroopan integraatiossa Länsi-Euroopan, Luoteis-Venäjän ja Baltian maiden yliopistojen ja alueen kehittämisestä vastaavien tahojen yhteistyöverkoston edistäminen osana Euroopan unionin pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa.

Perusstrategiassaan yliopisto on valinnut kehitettäväksi vahvoina osaamisalueinaan:

1) monitieteisen ja laaja-alaisen opettajankoulutuksen sekä ihmisen elämäntutkimuksen

Osaamisala sisältää koulutuksen opetus- ja kasvatusalan asiantuntijatehtäviin, kasvatusta, opetusta ja oppimista koskevan tutkimuksen sekä ihmisen elämäntutkimusta koskevan yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen.

2) metsät, muut uusiutuvat luonnonvarat ja ympäristön

Painoala käsittää metsätieteiden ja ekologian koulutuksen ja tutkimuksen sekä ympäristöön kohdistuvan asiantuntemuksen eri ihmistieteissä.

---

¹ Joensuun yliopiston strategialla tarkoitetaan tässä arviointiraportissa asiakirjaa: Joensuu yliopiston strategia vuosille 2000–2006. Perusasiakirja (Joensuun yliopisto, 2000).

3) huipputeknologian

Osaamisalassa korostuvat fysiikan, kemian, matematiikan, sovelletun matematiikan, bioteknologian, puuteknologian, kieli- ja käännösteknologian, opetusteknologian ja tietojenkäsittelytieteen koulutus ja tutkimus sekä niiden innovatiivinen soveltaminen.

4) reuna- ja raja-alueiden yhteiskunta- ja kulttuurikehityksen

Osaamisala sisältää erityisesti reuna- ja raja-alueille suuntautuvan humanistisen, teologisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen sekä sitä tukevan metsä- ja ympäristötieteiden ja kasvatustieteen tutkimuksen. Erityisen huomion kohteena on pohjoisen ja itäisen Euroopan reuna- ja raja-alueiden, erityisesti Suomen ja Venäjän, kehitys ja kulttuurien kohtaaminen osana eurooppalaista kokonaisuutta.

Vahvojen osaamisalojensa lisäksi yliopisto keskittyy lupaaviin uusiin avauksiin ja tieteidenväliset rajat ylittävään tutkimukseen. Yliopiston tieteenalapohjan täydentämisessä huomioidaan työmarkkinoiden kehitystarpeet ja yliopiston alueellisen vaikuttavuuden tehostaminen. Tämän strategian mukaisesti yliopisto on kehittänyt oikeustieteellisen ja kauppatieteellisen alan koulutusta sekä media- ja viestintäosaamisen koulutusta ja tutkimusta. Savonlinnassa erityisenä kehittämisen kohteena on matkailualan opetus ja tutkimus sekä paikalliseen ja kansalliseen yhteistyöhön perustuva matkailualan osaamiskeskustoiminta.

Itäisen Suomen aluekehityksen vahvana ja aktiivina toimijana yliopiston vaikutus katsotaan parhaiten toteutuvan välittämällä kansainvälisesti laadukasta ja maailmanlaajuista yliopistolaitoksen osaamista alueelle. Tätä kautta yliopisto kantaa osaltaan vastuun toiminta-alueensa tuotantorakenteen uusiutumisesta, tietoyhteiskunnan toteuttamisesta ja itsenäisen osaamisen synnyttämisestä.

Yliopiston perusstrategiassa EU:n rakennerahastopolitiikan merkitys nähdään kohdistuvan erityisesti yliopiston alueelliseen vaikuttamiseen ja osaamisen siirtoon. Nämä yliopiston yhteiskunnalliset palvelutehtävät ovat ennen kaikkea yhteistyöprosessien ylläpitämistä ja kehittämistä tiedon tuottajien ja käyttäjien välillä. Strategia toteaa, että Joensuun yliopiston alueellisen vaikuttavuuden lisääminen itäisessä Suomessa perustuu erityisesti yliopiston vahvoihin osaamislaitosiin ja tahtuu ensisijaisesti EU:n Tavoite 1 -ohjelmajauksen mukaisesti.

Itäisen Suomen osalta yliopiston lähimmän vaikutusalueen muodostavat Joensuun ja Savonlinnan kaupungit työssäkäyntialueineen. Lisäksi yhteistyössä itäisen Suomen yliopistojen kanssa Joensuun yliopiston vaikutusalue ulottuu Etelä-Karjalaan. Raja- ja lähialueosaamisessa yliopiston välitön toiminta-alue ulottuu Luoteis-Venäjän alueelle.

Kun alueellinen kehittämisvastuu on maakunnallisilla organisaatioilla, ovat yliopiston keskeisimmät yhteistyökumppanit Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon maakuntaliitot ja niiden toimintapiirejä vastaavat valtionhallinnon organisaatiot. Osaamisen siirron kannalta yliopiston läheisimmät alueelliset yhteistyökumppanit ovat Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, Joensuun Tiedepuisto ja ohjelmallisesti tiedepuiston hallinnoima Pohjois-Karjalan osaamiskeskusohjelma.

Yliopiston perusstrategiassa todetaan, että osaamisen siirron painopisteitä ovat olleet yliopiston painoalat 2, 3 ja 4. Myös opettajankoulutuksessa (painoala 1) toteutetaan eri koulutusorganisaatioiden kanssa erilaisia yhteishankkeita, jotka muodostavat merkittävän osaamisen vuorovaikutusprosessin. Vielä erikseen todetaan, että painoalalla 2 metsänhoidon ja puuteknologian rinnalla yliopiston laaja-alainen ympäristöosaaminen tarjoaa uusia osaamisen siirron mahdollisuuksia. Samalla ohjelmakauden alussa metsäalan alakohmainen strategia näki metsäsektorin olevan keskeisessä asemassa EU:n pohjoisen ulottuvuuden politiikassa, ja että Luoteis-Venäjän metsävarat ja niihin liittyvä tieto ja osaaminen ovat erittäin tärkeitä EU:n kohdistuessa uusia avauksia Venäjän talouden kehittämiseksi.

Yliopiston rahoituksen osalta rakennerahastokauden hyödyntäminen tuli olla yksi tärkeimmistä yliopiston ulkopuolisen rahoituksen hankkimiskeinoista ja samalla alueellisen vaikuttamisen keinoista. *Kuitenkin ulkopuolisen rahoituksen hankinnan tuli keskittyä perustoimintoja tukevan ja pitkäkestoisen rahoituksen lisäämiseen ja tässäkin erityisesti yliopiston painoalojen ja uusien, lupaavien alojen kehittämiseen. Lisäksi rakennerahastojen kautta tapahtuvalla rahoituksella oli tuettava yliopiston rakennushankkeita.*

2.2 Opetusministeriön rakennerahasto-ohjelman tavoitteet

Perusstrategian lisäksi Joensuun yliopiston rakennerahastopolitiikan lähtökohtia ovat ohjanneet opetusministeriön rakennerahastostrategian tavoitteet. Nämä ovat osa ministeriön koulutus- ja kulttuuripoliittista strategiaa. Rakennerahastotoimenpiteet on huomioitu OPM:n useissa koulutus- ja kulttuuripoliittisissa strategioissa, joita ovat koulutuksen ja työelämäyhteistyön kehittäminen, elinikäinen oppiminen, tieto- ja viestintätekniikan opetus, elektroniikan ja tietotekniikan tutkimuksen suorittaneiden määrän saattaminen työelämän kysyntää vastaaviksi, tutkimuksen voimavarojen suuntaaminen siten, että kansallisen innovaatiojärjestelmän toiminta paranee talouden, yritystoiminnan ja työllisyyden hyväksi, kansallisen kulttuuri-identiteetin sekä fyysisen ja henkisen kulttuuriperuspalvelujen turvaaminen ja kulttuurisen tietoyhteiskuntakehityksen edistäminen.

Tavoite 1 -ohjelman painopisteiden toteuttamisella opetusministeriö on pyrkinyt mahdollisimman suureen vaikuttavuuteen tukien samalla omalta osaltaan toimialansa muita alueellisia kehittämisohjelmia. *Tämän mukaisesti opetusministeriö on valikoinut ohjelmakaudelle 2000–2006 kuusi painopistealaa:*

- 1) Elinikäisen oppimisen strategian toteuttaminen
- 2) Tietoyhteiskunnan edistäminen
- 3) Koulutuksen ja työelämän suhteiden kehittäminen
- 4) Kulttuurin ja kulttuuriteollisuuden kehittäminen
- 5) Syrjäytymisen ehkäiseminen
- 6) Naisten ja miesten yhtäläisen ja eriarvoisen kohtelun poistavan osallistumisen edistäminen työmarkkinoilla

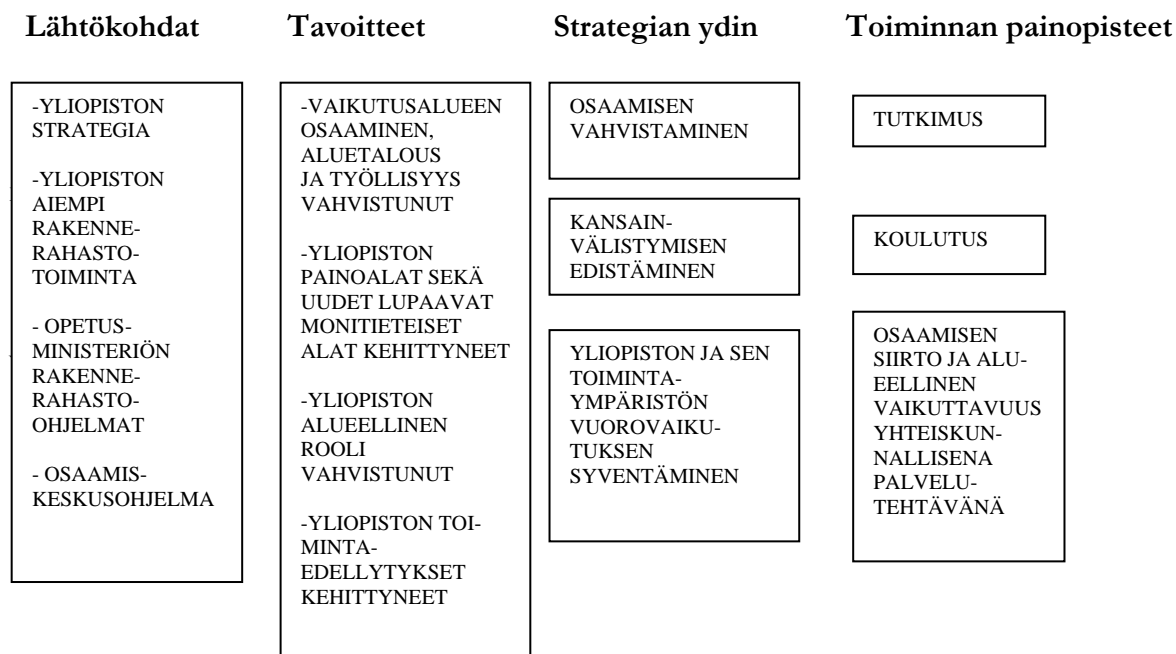
2.3 Rakennerahastostrategia osana yliopiston perusstrategiaa

Joensuun yliopisto laati ohjelmakauden alussa kuvion 1 mukaisen rakennerahastostrategian, joka ei ole ohjelmakauden aikana perustavoitteiltaan muuttunut. Sen valmistelussa huomioitiin aikaisemman rakennerahastotoiminnan kokemusten, yliopiston perusstrategian ja opetusministeriön rakennerahastolinjausten lisäksi Pohjois-Karjalan osaamiskeskusohjelma. Myöhemmin strategian katsottiin olevan linjassa yliopiston ulkoisen toiminnan strategian ja maakunnallisten kehittämisstrategioiden kanssa.

Rakennerahastostrategian ydin perustuu yliopiston perusstrategian mukaisesti osaamisen vahvistamiseen, yliopiston ja sen toimintaympäristön vuorovaikutuksen syventämiseen ja kansainvälistymisen edistämiseen. Ydinajatuksesta johdetut rakennerahastopolitiikan strategiset tavoitteet tähtäävät yliopiston painoalojen ja uusien lupaavien alojen kehittämisen ja niiden kansainvälistymisen lisäämisen kautta paitsi yliopiston omien toimintaedellytyksien kehittämiseen niin myös sen alueellisen roolin vahvistamiseen ja myönteisen kehityksen vaikutusalueensa osaamisessa, aluetaloudessa ja työllisyydessä.

Rakennerahastostrategiassa osaamisen ydin sisältyy ajatukseen tieteellisen tutkimustyön ja huippuosaamisen merkityksestä alueen kehitykselle, kansainväliselle kilpailukyvyille ja kansalaisten hyvinvoinnille. Koulutuksen osalta strategia painottaa muunto- ja täydennyskoulutusta. Perustutkintokoulutuksen kehittämiseen suunnataan rakennerahastohankkeita ainoastaan silloin, jos alueellisessa osaamisessa on selkeitä osaamisaukkoja, jotka tulee saada nopeasti täytetyiksi. Samoin rakennerahastohankkeilla rahoitettavan tieteellisen jatkokoulutuksen tarkoitus on täyttää osaamisaukkoja, joilla on tarvetta erittäin korkean osaamis- ja koulutustason omaavasta työvoimasta. Yliopiston tutkimustoiminnan osalta rakennerahastohankkeiden kytkeminen yritystoiminnan kehittämi-

seen on keskeistä. Yliopisto voi niiden kautta edistää yritysten alueelle sijoittumista ja vahvistaa alueella jo toimivien yritysten toimintaedellytyksiä. *Kansainvälistymisen osalta tavoitteena on edistää paitsi yliopiston niin myös Itä-Suomen kulttuuri- ja elinkeinoelämän kansainvälistymistä.* Yliopiston sijainti Euroopan unionin ja Venäjän rajalla luo yliopistolle erinomaiset edellytykset EU:n itäyhteistyön vahvistamiselle. Lisäksi yliopiston pyrkimyksenä on vieraskielisten opintokokonaisuuksien kehittäminen vaikutusalueellaan.

Kuvio 1. Joensuun yliopiston rakennerahastostrategia

Rakennerahastostrategian tehtävänä oli myös konkretisoida yliopiston eri painoalojen kehittämissuunnitelmia. Vielä ohjelmakauden alussa hankekokonaisuudet ovat yleisellä tasolla, mutta vuoden 2003 strategian tarkistuksessa eri painoalojen ja uusien, kehittävien alojen hanke-esitykset ovat täsmentyneet useiksi yksittäisiksi hankkeiksi. Määrällisesti eniten hanke-esityksiä sisältyy osaamisalaan 4 (19 hanketta), jota seuraavat osaamisala 3 (13), osaamisala 1 (8), osaamisala 2 (4) ja uudet kehitettävät alat (2). Lisäksi rakenteiden kehittämiseen sisältyy 7 hanke-esitystä. Merkille pantavaa on yliopiston osaamisen siirrossa ohjelmakauden alussa vahvaksi katsotun painoalan 2 hanke-esitysten suhteellisesti pieni määrä. *Hanke-esitysten perusteella Joensuun yliopiston hanketyön painoalueet ohjelmakauden loppuvuotiksi suuntautuivat reuna- ja raja-alueiden yhteiskunta- ja kulttuurikehityksen ja korkean teknologian tukemiseen.*

Kysyttäessä yliopiston johdon, suunnittelun ja eri osaamisalojen edustajilta *miten realistisia ja oikeaan osuvia ovat Joensuun yliopiston rakennerahastostrategian tavoitteet ja painoalat Joensuun yliopiston kehittämisen kannalta* saatiin seuraavanlaisia vastauksia:

- Pääasiallisesti painoalat ovat oikeaan osuvia.
- Painoaloihin keskittyminen on hyvä valinta.
- Savonlinnan osalta tavoitteet ovat oikeaan osuneita ja linjanneet toimintaa.
- Ohjelmakauden alussa Pohjois-Karjalan osaamiskeskusohjelman valmistelu loi raja-alueiden osaamisen kehittämiseksi isot toimintatavat.
- Strategiassa olisi voinut painottaa vahvemmin yksittäisten hankkeiden sijasta vahvoja osaamisaloja tukevien suurempien kokonaisuuksien kehittämistä.
- Painoalojen sisällöt olisi voinut määritellä terävämmiin ja konkreettisempiin, jolloin ne olisi paremmin sisäistetty yliopiston sisällä.

- Strategiatasolla tavoitteet jäävät kaikille sopiviksi abstraktioiksi ja liian yleiselle tasolle.
- Tavoitteet eivät anna riittävästi haasteita.
- Osa hankkeista ei sovi yliopiston osaamisaloihin tai vahvaan yliopiston omaan osaamiseen.
- Osa hankkeista ei perustu riittävään kysynnän analysointiin.
- Strategiasta tiedottaminen yliopiston sisällä on ollut heikkoa.

Annettujen vastausten perusteella yliopiston valinta tukea rakennerahastohankkeilla yliopiston vahvoja painoalueita ja muita strategian mukaisia kehittämistavoitteita on ollut oikea valinta sekä Joensuussa että Savonlinnassa. Varsin useissa vastauksissa kuitenkin nähtiin, että hanketyön tavoitteissa olisi voitu luoda yksittäisiä hankkeita suurempia ja tiedeyhteisölle haasteellisempia kokonaisuuksia. Tämä olisi lisännyt laitosten kiinnostusta rakennerahastojen antamiin mahdollisuuksiin. Kun rakennerahastostrategian tunnettavuus on ollut vähäistä ja sen tavoitteet tarpeeksi yleisellä tasolla, on laitosten hanketyö voinut ohjautua ilman erillistä rakennerahastostrategiaakin yliopiston perusstrategian mukaisesti. Toisaalta jotkut hankkeet ovat suuntautuneet myös tehtäviin, joihin yliopiston osaamisperusta ei anna tarpeeksi pohjaa.

2.4 Alueellisen kehittämisen painoalat

Joensuun yliopiston kehittämisstrategioissa todetaan johdonmukaisesti, että yliopiston toiminta rakennerahastojen kautta on koordinoitu muiden alueellisten kehittämisohjelmien kanssa. Tätä alueellista ohjelmayhteistyötä on käsitelty yksityiskohtaisemmin Joensuun yliopiston ja Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon ammattikorkeakoulujen yhteisesti laatimissa alueellisen kehittämisen strategioissa 2003–2006. Pohjois-Karjalassa korkeakoulujen alueellinen kehittäminen on sidottu kiinteästi alueen muihin kehittämisstrategioihin ja ohjelmiin, joita ovat maakuntaohjelma POKAT 2006, Pohjois-Karjalan teknologiastrategia, Pohjois-Karjalan koulutus- ja sivistysstrategia, Itä-Suomen Tavoite 1 -ohjelma, alueen ohjelmatyötä ohjaavat maakunnan yhteistyöasiakirjat sekä Pohjois-Karjalan TE-keskuksen maakunnalliset kehittämislinjaukset.

Pohjois-Karjalassa rakennerahastotoimintaa ohjaava Itä-Suomen Tavoite 1 -ohjelma ja Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma POKAT 2006 ovat keskeisten kehittämistavoitteidensa osalta identtiset. Maakunnassa Itä-Suomen Tavoite 1 -ohjelma on nähty maakuntaohjelman ja aluekehittämisen keskeisimpänä instrumenttina. Ohjelma sisältää seuraavat toimintalinjat ja toimenpidekokonaisuudet:

1 Yritystoiminnan kehittäminen ja yritysten toimintaympäristön parantaminen

1.1 Yritystoiminnan edistäminen

1.2 Yritysten toimintaympäristön parantaminen

2 Osaamisen vahvistaminen ja työvoiman valmiuksien parantaminen

2.1 Koulutusjärjestelmän kehittäminen ja osaamisen tason kohottaminen

2.2 Työmarkkinoiden toimivuuden ja tasa-arvon edistäminen

3 Maaseudun kehittäminen

3.1 Maaseudun ja monimuotoisen maaseutuelinkeinojen kehittäminen

3.2 Maatila- ja metsätalouden rakenteen ja kilpailukyvyyn parantaminen

3.3 Elinkeinokalatalouden kehittäminen

4 Rakenteiden ja hyvän ympäristön kehittäminen

4.1 Osaamisen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen

4.2 Sisäisen ja ulkoisen yhteysverkoston kehittäminen

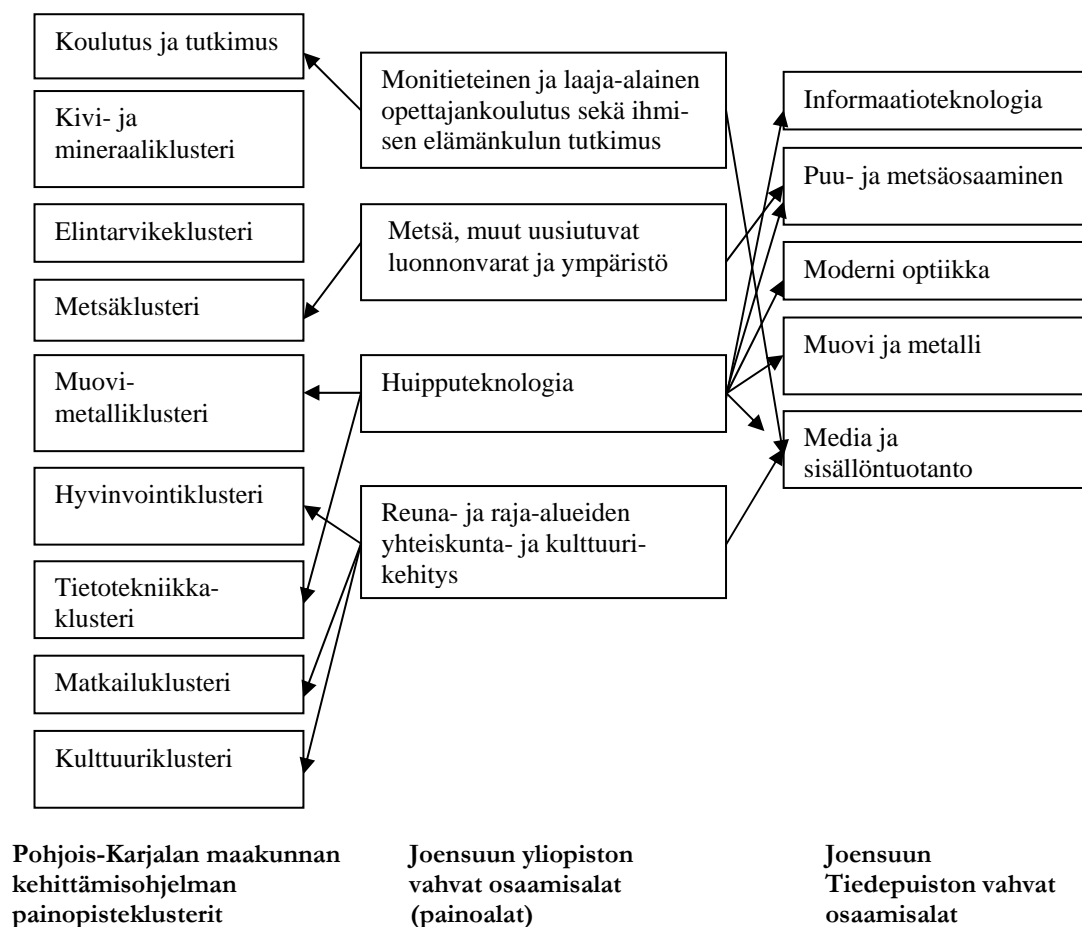
4.3 Luonnon ja rakennetun ympäristön hoito

4.4 Arkielämän rakenteiden kehittäminen

Pohjois-Karjalassa toimintalinjojen mukainen kehitystyö perustuu klusteriajatteluun. Maakuntaohjelmassa klusterit jakautuvat julkiseen sektoriin, koulutukseen ja osaamiskeskuksiin, metsäklusteriin, muovi- ja metalliklusteriin, kivi- ja mineraaliklusteriin, tietotekniikkaklusteriin sekä matkailu-, hyvinvointi- ja kulttuuriklusteriin. Kehittämistyössä yritystoiminnan kehittäminen ja yritysten toimintaympäristön parantaminen on valittu keskeisimmäksi painoalaksi ja kärkiklustereiksi muovi- ja metalliklusteri sekä metsä- ja kiviklusteri. Kun Pohjois-Karjalassa maakunnan tavoitteena on luoda maakuntaan vahva innovaatiojärjestelmä, ovat alueen korkeakoulut keskeisessä asemassa.

Kuviossa 2 on esitetty Joensuun yliopiston osaamisalojen yhteydet maakuntaohjelman kehittämisklustereihin ja Joensuun Tiedepuiston vahvoihin osaamisaloihin. Näiden yhteyksien perusteella voidaan havaita, että maakunnan kärkiklustereihin kuuluvien metsäklusterin ja muovi- ja metalliklusterin kehittäminen kohdistuu yliopiston metsäosaamiseen ja huipputeknologiaan. Myös Joensuun Tiedepuiston vahvojen osaamisalojen side on erityisen vahva yliopiston huipputeknologiaan.

Yliopiston reuna- ja raja-alueiden osaaminen kohdistuu puolestaan kolmeen klusteriin: hyvinvointiin, matkailuun ja kulttuuriin, joiden odotetaan jatkossa olevan entistä keskeisempiä tekijöitä maakunnan vetovoimaisuuden kannalta. Tähän ryhmään kuuluu myös koulutus. Omissa alueellisissa strategioissaan Joensuun yliopisto on sitoutunut maakunnan kärkiklustereiden ja niiden kehittämistä toteuttavaan Pohjois-Karjalan osaamiskeskusohjelman tukemiseen. Jo yliopiston perusstrategiassa todetaan, että ”osaamiskeskuksen ja yliopiston painoalojen välillä on selvä yhteys, jota voidaan vahvistaa huomattavasti vielä nykyisestään”, ja että metsäalan osaamisen lisäksi osaamiskeskusohjelman muovi–metalli-osaamisalan kehittämistä voidaan painottaa materiaalitekniikkaan ja -tutkimukseen, jolloin yliopiston kemian ja fysiikan huippuosaaminen tulee paremmin hyödynnetyksi.

Kuvio 2. Joensuun yliopiston painoalat sekä Pohjois-Karjalan alueen painotukset

Etelä-Savon maakuntaohjelma perustuu Pohjois-Karjalan vastaavaan ohjelmaan verrattuna useampiin toimintalinjoihin eikä jaa kehittämisaloja eri klustereihin. Toimintalinjat ovat imago, väestö ja työvoima, osaaminen, verkostot, liikenne, maaseutu ja yritykset.

Joensuun yliopiston ja Mikkelin ammattikorkeakoulun alueellisessa kehittämisstrategiassa ei selkeästi määritellä EU:n rakennerahastojen hyödyntämistä tavoitteiden toteuttamiseksi. Korkeakoulujen yhteisenä tehtävänä on löytää korkeakoulujen perustoimintoja täydentäviä yhteistyömahdollisuuksia, tehostaa resurssien käyttöä investointeja ja tukitoimintoja koordinoimalla sekä kehittää paikallista tutkimus- ja innovaatioympäristöä. Erityisenä strategisena tavoitteena on panostaa seutukunnan painopistealojen kehittämiseen. Näillä tuetaan kehittämis- ja tutkimustoiminnan paikallisten klustereiden synnyttämistä. *Savonlinnassa maakunnan avainklustereista erityisesti matkailu, kulttuuri ja teknologia-alojen ja verkottumisen Pieta-rin suuntaan katsotaan kiinnostavan Savonlinnan korkeakoulutoimijoita.* Näistä Savonlinnan kärkihankkeena Joensuun yliopiston strategioiden valossa voidaan pitää matkailua, joka seudulla toimii osana matkailun verkosto-osaamiskeskusta. Savonlinnan vastuulla verkostossa ovat matkailu, vapaa-aika ja joustava elämäntapa Savonlinnan Innovaatiokeskus Oy:n alaisuudessa. Toiminnassa ovat yhteistyössä mukana Mikkelin ammattikorkeakoulu ja Joensuun yliopisto.

Itä-Suomen Tavoite 1 -ohjelman ja maakuntaohjelmien lisäksi erityisesti yliopiston raja-alueyhteistyötä on linjannut Interreg III A/Euregio Karelia Naapuruusohjelma, joka jakautuu kolmeen hanketoimintaa rahoittavaan toimintalinjaan. Nämä toimintalinjat ovat:

Toimintalinja 1 Moderni laukkukauppa

Moderni laukkukauppa -toimintalinjan tavoitteena on kehittää yritysten välistä, rajat ylittävää yhteistyötä sekä edistää uusien rajat ylittävien yhteistyömuotojen kehittämistä.

Toimintalinja 2 Henkiset sillat

Toimintalinjan tavoitteena on yhteisen kulttuuriperinnön ja luonnon tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen rajat ylittävässä yhteistyössä, tietoyhteiskuntakehityksen tukeminen demokratian edistämiseksi sekä toimivan kansalaisjärjestöyhteistyön kehittäminen yli rajan.

Toimintalinja 3 Arjen rajanylitykset

Toimintalinjan tavoitteena on kehittää rajan ylittämistä joustavammaksi.

Yliopiston kannalta keskeisiä ovat toimintalinjat 1 ja 2.

2.5 Kärkihankesopimukset

Alueellista yhteistyötään ja vaikuttamistaan Tavoite 1 -ohjelman kautta Joensuun yliopisto määritellyt vielä erityisillä kärkihankesopimuksilla Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun ja Joensuun Tiedepuiston kanssa. Ensimmäinen kärkihankesopimus tehtiin toukokuussa 2000 ja uusi sopimus ohjelmakauden loppuajaksi helmikuussa 2003. Yhteistyön lähtökohtana on Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmaan sisällytetty tavoite luoda maakuntaan vahva innovaatiojärjestelmä, missä keskeisessä asemassa ovat alueen korkeakoulut ja niiden yhteydet Joensuun Tiedepuistoon ja maakunnan yritys-elämään. Innovaatiojärjestelmän kehittämisessä sekä Joensuun yliopiston että Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun pyrkimyksenä on tukea erityisesti osaamiskeskittymien kokoamista maakunnan kehittämisen painopistealueiden pohjalta. Siten ohjelmakauden alussa osapuolten yhteisiin kärkihankkekokonaisuuksiin sijoittuivat:

1 Joensuun Tiedepuiston rakentaminen ja infrastruktuuri

1.1 Ensimmäisen laajennusvaiheen rakentaminen

1.2 Yrityshautomotoilujen ja liiketoiminnan kehittämisen hankekokonaisuus

2 Pohjois-Karjalan osaamiskeskuksen osaamisalojen vahvistaminen

2.1 Muovi- ja metalliosaamiskeskuksen hankekokonaisuus

2.2 Puuteknologian ja metsätalouden hankekokonaisuus

3) Informaatioteknologian ja median hankekokonaisuus

Uutta sopimusta valmisteltaessa voitiin todeta, että Joensuun Tiedepuiston laajennuksen 1. vaiheeseen liittyvien hankkeiden osalta sopimus toteutui erinomaisesti sekä ammattikorkeakoulun että yliopiston osalta. Ensimmäisen laajennusvaiheen rakentamisen mahdollisti kuitenkin hallituksen ns. tulevaisuuspakettiin sisältynyt rahoitus. Informaatioteknologiahankkeiden toteutumiselle aiheutti ongelmia yliopiston sulkeminen maakunnan liiton rahoituksen ulkopuolelle sekä yliopiston rakennerahastohankkeiden omaraahoitusosuuskielto. Myös käytettävissä olevan EAKR-rahoituksen niukkuus vaikeutti yliopiston huipputeknologisen osaamisen soveltamiseen ja levittämiseen pyrkineiden hankkeiden toteutusta ja käynnistämistä.

Uudessa vuonna 2003 solmitussa kärkihankesopimuksessa kärkihankkeet kohdistuivat seuraaviin kehittämiskokonaisuuksiin:

- 1) Osaamiskeskusalojen toiminnan vahvistaminen*
- 2) Opetusteknologia ja media + IT*
- 3) Innovaatiotoiminnan kehittäminen ja osaamisen levittäminen*

Sopimuksessa Joensuun yliopiston kolme hanketta sisältyy kehittämiskokonaisuuteen 1, seitsemän hanketta kohteeseen 2 ja kolme hanketta kohteeseen 3. *Siten voimassa olevassa kärkihankesopimuksessa yliopiston, ammattikorkeakoulun ja tiedepuiston yhteistyö yliopiston tabolta keskittyy vahvimmin opetusteknologian, median ja IT:n kehittämiseen.*

Tarkasteltaessa kokonaisuutena Joensuun yliopiston rakennerahastostrategian alueellisia tavoitteita nähdään, että yliopisto on sitoutunut maakunnan alueellisen kehittämisen ohjelmatyöhön ja ottanut tämän huomioon omissa strategioissaan. Pohjois-Karjalassa tämä on merkinnyt erityisesti maakunnan kärkiklustereiden ja Joensuun Tiedepuiston toiminnan kehittämistä. Savonlinnassa painoalueena on matkailun osaamisen kehittäminen.

Rakennerahastohankkeiden alueellisen vaikuttamisen painotuksissa suhteessa yliopiston vahvoihin osaamisaloihin on ohjelmakauden edetessä tapahtunut eräitä muutoksia. Ohjelmakauden alussa hanketoiminnan ja sen kautta osaamisen siirron suuria odotuksia kohdistui metsäalalle. Rakennerahastostrategian tarkastuksessa vuonna 2003 hanketavoitteiden painopiste on raja- ja reuna-alueosaamisessa. Tuolloin yliopisto katsoi, että sen vahvasta raja- ja Venäjä-osaamisesta on kehittynyt yksi Pohjois-Karjalan uusista painopistealoista. Uusimassa kärkihankesopimuksessa taas painoaloina ovat opetusteknologian, median ja IT:n kehittäminen. Savonlinnassa matkailun kehittäminen on johdonmukaisemmin ollut kehittämistyön painoalue.

Seuraavia vastauksia saatiin, kun kysyttiin yliopiston ja yhteistyökumppaneiden edustajilta *miten realistisia ja oikeaan osuvia ovat Joensuun yliopiston rakennerahastostrategian tavoitteet ja painoalat alueellisen vaikuttamisen ja osaamisen siirron kannalta?*

Yliopiston näkökulmasta:

- Yliopiston tavoitteet ovat parhaiten kohdanneet Pohjois-Karjalassa muovi- ja metalliklusterin ja IT-klusterin kehittämistavoitteet.
- Etelä-Savossa osaamisen rakenteiden vahvistamiseen tähtäävät tavoitteet ovat olleet hyvin merkityksellisiä.
- Täydennyskoulutuskeskuksen ja Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen hanketyö tukee monien maakunnallisten klustereiden kehittämistä.
- Savonlinnan matkailualan koulutuksen kehittäminen on ollut oikea valinta.

- Raja-alueosaamisen näkymisessä ja vahvistamisessa yliopistolla on ollut keskeinen rooli.
- Raja-alue työ ohjelmakauden alussa nähtiin maakunnallisesti tärkeämmäksi kuin ohjelmakauden loppupuolella.
- Kansainvälistymisen näkökulma ei ole tarpeeksi vahvasti esillä.
- Metsäalalla alueelliset tavoitteet ovat olleet oikeaan osuneita mutta epärealistisia toteutuksen valossa.

Alueen näkökulmasta:

- Painoalojen mukainen osaamisen rakenteiden vahvistaminen on yliopiston oikea tehtävä.
- Tavoitteet vastaavat aika hyvin maakunnan odotuksia varsinkin alue- ja osaamiskeskusohjelmien näkökulmasta.
- Tiedepuiston ja Pohjois-Karjalan osaamiskeskuksen kehittäminen ovat oikeita tavoitteita.
- Alueen kannalta on hyvä, että tavoitteista on edetty konkreettisiin hankkeisiin.
- Rakennerahastojen kautta yliopisto on täsmentänyt aluevaikutustasoaan.
- Raja-alueosaamisen tärkeyden ylläpitämisessä yliopistolla on ollut keskeinen rooli.
- Yritys- ja työelämän näkökulma on vahvistunut yliopiston hanketyössä.
- Kansainvälistymisen näkökulmasta maahanmuuttajien koulutus on tärkeää.
- Mediakulttuuri on tullut maakunnassa tunnetuksi.
- Vaikka kärkihankesopimus on toteutunut varsin hyvin, olisi siinä voinut olla yksittäisten hankkeiden sijaan suurempia yhteisesti toteutettavia hankekokonaisuuksia.
- Kärkihankesopimus on osoitus keskeisten toimijoiden yhteistyöstä.
- Kärkihankesopimusta on kritisoitu sen etukäteissitovuudesta.
- Tavoitteet jäivät pitkälti abstraktille tasolle.
- Heikkoutena on teknilliseen koulutukseen perustuvan hanketoiminnan puuttuminen.
- Painoalat eivät täysin vastaa elinkeinoelämän odotuksia.
- Maaseudun kehittäminen ei juuri näy painoaloissa.
- Raja-alue- ja Venäjä-osaaminen ei saisi olla vain rakennerahastojen varassa.

Yliopiston rakennerahastostrategian tavoitteiden merkitys alueelliseen kehittämiseen on selkeästi tunnustettu sekä Joensuun yliopistossa että sen vaikutusalueella Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa. Pohjois-Karjalan maakunnan näkökulmasta yliopiston tavoitteellinen osallistuminen rakennerahastojen kautta Joensuun Tiedepuiston toimintaan, osaamiskeskusohjelmaan ja yhteistyö Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun kanssa koetaan myönteisenä. Tämä työ on täsmentänyt yliopiston roolia alueellisena vaikuttajana. Yliopiston panos maakunnan kansainvälistymiseen varsinkin raja- ja lähialue työ kautta on myös tunnustettu merkitykselliseksi. Heikkoutena on puolestaan nähty maakunnallisten kehittämistavoitteiden ja yliopiston teknologisen osaamisen kapeus, mikä on johtanut siihen, etteivät yliopiston rakennerahastostrategian tavoitteet vastaa täysin maakunnan elinkeino- ja yritys elämän odotuksia. Samoin raja- ja lähialueosaamiseen liittyvien tavoitteiden kokonaisnäkemys ohjelmakauden edetessä koettiin puutteelliseksi.

Yliopiston edustajien näkemykset rakennerahastotavoitteiden suhteesta alueelliseen kehittämiseen ovat pitkälti samansuuntaiset kuin yhteistyökumppaneiden. Osallistuminen Joensuun Tiedepuiston, Pohjois-Karjalan kärkiklusterien ja Savonlinnan matkailun kehittämiseen ovat olleet oikeita valintoja. Toisaalta yliopiston sisällä metsäalan osallistuminen alueelliseen kehittämiseen EU-hankkeiden kautta nähtiin asetettuihin tavoitteisiin nähden ongelmallisempuna kuin maakunnan edustajien taholla. Hanketyön tavoitteissa kansainvälistyminen olisi voinut näkyä painokkaammin, ja vaikka raja- ja lähialueosaamisessa yliopisto on pitänyt yllä maakunnallista lippulaivaa, on ohjelman edetessä yliopistonkin piirissä siitä nähty puuttuneen yhteisen johtoajatuksen.

3 OHJELMAHANKKEET JOENSUUN YLIOPISTOSSA

3.1 Määrällinen kehitys ja vastuutahot

Määrällisesti rakennerahastohankkeiden volyymiä on Joensuun yliopistossa pyritty kasvattamaan hallitusti ja huomioiden erityisesti yliopiston perustoimintojen tukeminen. Kuvioista 3 nähdään, että yliopistolla on vuoteen 2006 mennessä ollut yhteensä 68 Tavoite 1 -ohjelman mukaista hanketta ja 14 Interreg III A/Naapuruusohjelmahanketta. Tavoite 1 -ohjelman hankkeita oli määrällisesti eniten käynnissä ohjelmakauden puolivälissä.

Ohjelma	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Yht.
Tavoite 1 -ohjelma	10	19	9	13	7	9	1	68
Interreg/Naapuruusohjelma			5	1		5	3	14
Yhteensä	10	19	14	14	7	14	4	81

Kuvio 3. Joensuun yliopistossa vuosittain käynnistyneet Tavoite 1 -ohjelmahankkeet ja Interreg IIIA/Naapuruusohjelmahankkeet 2000–2006

Vastuulaitoksittain tarkasteltuna Tavoite 1 -ohjelman toteuttajina yliopiston aktiivisimmat laitokset ovat olleet täydennyskoulutuskeskus, Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus, tietojenkäsittelytieteen laitos, opetusteknologiakeskus, fysiikan laitos ja hallintovirasto. Kun yliopiston rakennerahastostrategiassa koulutuksen osalta painotetaan täydennyskoulutusta, on täydennyskoulutuskeskuksen ja Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen keskeinen rooli hankkeiden hallinnoijana valitun strategian mukaista. Myös yliopiston perusstrategiassa todetaan, että täydennyskoulutuskeskusta kehitetään vastaamaan entistä paremmin osaamisen siirron tehtävistä muunkin kuin aikuiskoulutuksen osalta. Strategia tähdentää täydennyskoulutuskeskuksen ja Savonlinnan vastaavan yksikön roolia alueellisen vaikuttavuuden lisäämisessä. Merkillepantavaa laitosten aktiivisuudessa on tietojenkäsittelytieteen ja opetusteknologiakeskuksen suhteellisen suuri osuus. Hankkeissa on mukana yhteensä 16 laitosta ja hallintovirasto. Hankkeista 10 on hallinnoitu Savonlinnassa ja loput 58 Joensuussa.

Yksikkö	Käynnissä	Päättynyt	Yhteensä
Fysiikan laitos	1	4	5
Hallintovirasto	1	4	5
Kansainvälisen viestinnän laitos		3	3
Karjalan tutkimuslaitos	1	2	3
Kasvatustieteen laitos		1	1
Kemian laitos	1		1
Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos		1	1
Mekrijärven tutkimusasema	2	1	3
Metsätieteellinen tiedekunta		4	4
Oikeustieteiden laitos		1	1
Opetusteknologiakeskus		5	5
Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus	3	5	8
Savonlinnan opettajankoulutuslaitos		2	2
Soveltavan kasvatustieteen laitos		2	2
Suomen kielen ja kulttuuritieteiden laitos	1	1	2
Tietojenkäsittelytieteen laitos	3	5	8
Täydennyskoulutuskeskus	6	8	14
Yhteensä	19	49	68

Kuvio 4. Joensuun yliopiston Tavoite 1 -ohjelmahankkeet vastuulaitoksittain

Tavoite 1 -ohjelman hankkeet ovat kokonaiskustannuksiltaan yleisesti suurempia kuin Interreg IIIA/Naapuruusohjelman hankkeet. Kun edellisissä suurimman projektin kokonaiskustannukset ovat yli 3,5 miljoonaa euroa, on ohjelmakaudella jälkimmäiseen ryhmän suurimman projektin kokonaiskustannukset alle 600 000 euroa. Rahoitukseltaan kymmenen suurinta ohjelmakauden hanketta jakautuvat samoille laitoksille, jotka ovat hallinneet määrällisestikin eniten projekteja. Kaikille hakemilleen hankkeille yliopisto ei ole saanut rahoitusta. Myös kielteisen rahoituspäätöksen johtaneissa hankkeissa hankeaktiivisuus yliopiston sisällä kohdistuu samoihin laitoksiin kuin myönteisen päätöksen saaneissa hankkeissa.

Myös Interreg III A/Naapuruusohjelmien osalta täydennyskoulutuskeskuksen ja Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen rooli on keskeinen. Karjalan tutkimuslaitos on hallinnoinut kahta tähän ohjelmaan kuuluvaa hanketta. Hallinnollinen vastuu ei luonnollisestikaan kerro laitosten aktiivisuudesta rakennerahastohankkeisiin kuin osatotuuden, koska asiantuntijaroolissa eri laitosten henkilöstö on osallistunut useisiin hankkeisiin. Siten esim. Karjalan tutkimuslaitoksen ja kasvatustieteiden tiedekunnan tutkijat ovat olleet asiantuntijoina monissa täydennyskoulutuskeskuksen hallinnoimissa Interreg/Naapuruusohjelmissa.

Yksikkö	Käynnissä	Päättynyt	Yhteensä
Täydennyskoulutuskeskus	2	3	5
Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus	2	2	4
Maantieteen laitos		1	1
Karjalan tutkimuslaitos	1	1	2
Mekrijärven tutkimusasema	1		1
Tietojenkäsittelytieteen laitos	1		1
Yhteensä	7	7	14

Kuvio 5. Joensuun yliopiston Interreg III A/Naapuruusohjelmahankkeet vastuulaitoksittain

3.2 Hankkeiden rahoittajat

Tavoite 1 -ohjelmahankkeissa Joensuun yliopisto on määritellyt läheisimmiksi yhteistyökumppaneikseen Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon maakuntaliitot, Itä-Suomen lääninhallituksen, mainittujen maakuntien työvoima- ja elinkeinokeskukset ja ympäristökeskukset, Teknologian kehittämiskeskuksen, kunnat, seutukunnat, seudulliset osaamiskeskittymät, yliopistot, ammattikorkeakoulut sekä muut tutkimus- ja oppilaitokset ja niiden yhteistyöelimet.

Rahoittajaviranomainen	Käynnissä	Päättynyt	Yhteensä
Itä-Suomen lääninhallitus	13	29	42
Pohjois-Karjala	9	19	28
Etelä-Savo	3	10	13
Pohjois-Savo	1		1
TE-keskus, työvoimaosasto	3	4	7
Pohjois-Karjala	2	4	6
Etelä-Savo			0
Pohjois-Savo	1		1
TE-keskus, maaseutuosasto	1	1	2
TE-keskus, yritysosasto		3	3
Pohjois-Karjalan liitto	1	4	5
Etelä-Karjalan liitto		1	1
Tekes	1	7	8
Yhteensä	19	49	68

Kuvio 6. Joensuun yliopiston Tavoite 1 -ohjelmahankkeiden rahoittajatahot toukokuussa 2006

Kuvioista 6 nähdään, että yliopiston hankkeiden rahoittajaosapuolena Itä-Suomen lääninhallituksen osuus on ollut ylivoimaisesti merkittävin. Lääninhallitus on osallistunut rahoittajana yli kahteen kolmasosaan Tavoite 1 -ohjelman hankkeista. Etelä-Savossa lääninhallituksen osallistuminen rahoittajana on lähes sataprosenttinen. Seuraavaksi eniten yliopiston hankkeista ovat rahoittaneet TE-keskus, Tekes ja maakuntaliitot. Itä-Suomen lääninhallituksen merkittävä osuus hankkeiden rahoittajana linjaa hallinnollisesti yliopiston hanketyön opetusministeriön rakennerahastostrategiaan, mutta yhteisen hankevalmistelun kautta myös sen asettamiin tavoitteisiin ja tuloksiin.

3.3 Kumppanuuden toteutuminen

Joensuun yliopiston ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun yhteisiä hankkeita ohjelmakaudella on ollut 19, joista yliopiston hallinnoimia 12 hanketta ja ammattikorkeakoulun hallinnoimia 7 hanketta. Yliopisto on ollut partnerina myös muiden yhteistyötahojen hallinnoimassa 17 hankkeessa. Yhteistyökumppaneita maakunnassa ovat olleet edellä todettujen tahojen lisäksi Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä, Joensuun kaupunki, Pohjois-Karjalan ympäristökeskus, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Joensuun seudun työvoimaosasto, Josek Oy, Metla, Valtimon metsäkonekoulu ja Etelä-Savossa Savonia-ammattikorkeakoulu. Näiden lisäksi partnereina ovat olleet Opetushallitus, Kuopion kaupunki ja Suomen ympäristöopisto.

Julkishallinnon alueviranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi yliopisto tähdentää rakennerahastostrategiassaan yhteyksien vahvistamista alueen yrityselämään ja laatimaan laajoja yhteishankkeita Itä-Suomen muiden yliopistojen kanssa seuraavilla osaamisaloilla:

- hyvinvointiosaaminen
- opettajien koulutus
- metsäosaaminen
- tekniikka ja soveltavat luonnontieteet
- liiketoimintaosaaminen
- ympäristötieteet
- tietotekniikka ja informaatioteknologia
- virtuaaliyliopisto

Yritysyhteistyön osalta yliopiston hanketoiminta nojautuu vahvasti yhteistyöhön Joensuun Tiedepuiston kanssa ja sitä kautta Pohjois-Karjalan osaamiskeskusohjelman tukemiseen ja Savonlinnassa matkailualan osaamiskeskittymän kehittämiseen. Ohjelmakauden alussa yliopisto huomio vielä valtakunnallisen verkosto-osaamiskeskuksen Joensuussa toimivan Elo-Food-yksikön (elintarvikeala). Jälkimmäisen osaamiskeskuksen osalta ei ole edetty konkreettisiin hankkeisiin eikä tavoiteltu Itä-Suomen yliopistojen yhteistyö myöskään ole toteutunut. Joensuun yliopisto on ollut partnerina kahdessa Kuopion yliopiston ja yhdessä Lappeenrannan teknisen yliopiston hallinnoimassa hankkeessa.

Kysyttäessä yliopiston edustajilta *millä tavalla ohjelmahankkeiden yhteistyö ja kumppanuus ovat toteutuneet yliopiston sisällä, eri hankkeiden kesken, maakunnan eri toimijoiden kesken, rahoittajan kanssa tai muiden yhteistyötahojen välillä* vastaukset ja kommentit olivat seuraavia:

Yliopiston eri hankkeiden sisällä:

- Hanketoiminta on luonut uutta yhteistoimintaa tietojenkäsittelytieteen, fysiikan ja kemian laitosten kesken.
- Tietojenkäsittelytieteen ja kasvatustieteen yhteistyö on lisääntynyt.

- Täydennyskoulutuskeskuksen yhteistyö laitosten kanssa ohjelmakauden aikana on tiivistynyt.
- Savonlinnassa laitosten yhteinen avoimen kampuksen kehittäminen on edennyt hyvin.
- Metsäälällä ei ole syntynyt yliopiston sisäisiä kumppanuuksia.
- Moni- ja poikkitieteisyyttä olisi voinut hankkeissa olla enemmän.

Maakunnan toimijoiden välillä:

- Yliopiston osallistumien osaamis- ja aluekeskusohjelmiin Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa on elinkeinoelämän kehittämisen lisäksi symbolisesti ja imagollisesti merkityksellistä ja työntää hankkeita eteenpäin.
- Yliopiston näkökulmasta kärkihankesopimus on toiminut varsin hyvin.
- Kärkihankesopimus jättevöittää yliopiston ja ammattikorkeakoulun yhteistyötä.
- Yliopiston kumppanuus ohjelmakaudella on vahvistunut elinkeinoelämän kanssa.
- Yliopiston kannalta tiedepuiston alaisuudessa tapahtuva yhteistyö on tärkeää.
- InFotonics Centerin yrityskontaktit ovat vahvistuneet.
- Optiikan tuotekehityksen mahdollisuudet ovat avautuneet vasta nyt maakunnan vaikuttajille.
- Yhteistyö on opettanut eri organisaatioiden toimintamalleja.
- Yhteistyö Pohjois-Karjalassa sidosryhmien kanssa on ollut saumatonta ja sujuvaa.
- Savonlinnan laitosten ja maakunnan yhteistyö on edennyt hankekaudella.
- Etelä-Savossa kunnat ovat Pohjois-Karjalan kuntia aktiivisemmin mukana yliopiston hankkeissa ja yhteistyö niiden kanssa on parantunut.
- Mediakulttuurin keskuksen kehittämiseen liittyi vahva yliopiston sisäinen, maakunnallinen ja kansainvälinen verkostoituminen.
- Metsäala on ollut mukana Metlan hankkeissa.
- Täydennyskoulutuskeskuksen yhteistyö yritysten kanssa on lisääntynyt.
- Yliopisto ei lähde osaamisperustansa vuoksi mukaan kaikkeen elinkeinoelämän kehittämistyöhön.
- Yliopiston on joskus vaikeaa vakuuttaa hankkeidensa merkityksellisyyttä maakunnan vaikuttajille ja rahoittajille.
- Maakunnassa nähdään yliopiston toiminta liian teoreettisena.
- Osaamiskeskustuksessa on ollut ongelmia.
- Onko yhteistyö aitoa vai luotu keinotekoisesti rahoituksen saamiseksi?
- Kärkihankesopimus ei käytännön tasolla ole vaikuttanut media-alan hanketyöhön.
- Pohjois-Savossa ja Keski-Suomessa maakunnan tuki yliopistolle on vahvempaa.

Rahoittajan kanssa:

- Yhteistyö rahoittajan kanssa on ollut ongelmattonta ja hankkeista on keskusteltu jo valmisteluvaiheessa yhteisymmärryksessä.
- Rahoittajataho asettaa joskus kyseenalaiseksi hankkeen sopivuuden yliopiston toiminnaksi.
- Rahoittajatahot näkevät hankkeen sijoituksena, jonka on tuotettava tuloksia myös niiden näkökulmasta.
- Rahoittajalla ei ole aina selkeää hankepolitiikka esim. niiden priorisoinnissa.
- Rahoittajan vastuuhenkilöiden suuri vaihtuvuus hankaloittaa toimintaa.
- Metsäalan ja maakunnallisten rahoittajatahojen yhteistyössä olisi kehittämistä.
- Etelä-Savossa suhde maakunnallisiin rahoittajatahoihin on vaikeutunut ohjelmakauden loppuajankana.

Muu yhteistyö:

- Ylimaakunnallisessa hanketyössä on näkyvissä Pohjois-Savo-vetoisuutta.
- Itä-Suomen yliopistojen hankeyhteistyö ei ole toiminut tavoitteiden mukaisesti johtuen kilpailusta, ylimaakunnallisen hanketoiminnan hallinnoinnin ongelmista ja erilaisista maakunnallisista kehittämistavoitteista.

Yhteistyökumppaneiden näkökulmasta yhteistyöhön yliopiston kanssa saatiin seuraavia vastauksia:

- Yhteistyö on lisääntynyt yliopiston ja muiden koulutusorganisaatioiden välillä.
- Ammattikorkeakoulun näkökulmasta kärkihankesopimus on toteutunut varsin hyvin.
- Ammattikorkeakoulun yhteistyö yliopiston kanssa on lisääntynyt strategia- ja hanketasolla ja luonut uusia verkostoja ja kumppanuuksia esim. Josekin ja Metlan yhteydessä.
- Kärkihankesopimus olisi voinut olla toiminnallisesti tiiviimpi eikä eriyttänyt hankkeita niin selkeästi erikseen yliopistolle ja ammattikorkeakoululle.
- Hanketoiminta on lisännyt yliopiston ja Itä-Suomen lääninhallituksen yhteistyötä ja selkeyttänyt sen näkökulmasta yliopiston alueellista roolia.
- Hankkeiden toteuttamisessa lääninhallituksen on otettava huomioon eri koulutus-organisaatioiden koulutusvastuu.
- Pohjois-Karjalan maakuntaliiton ja yliopiston yhteistyö on tehostunut ohjelmakauden aikana.
- Yritystoiminnan odotukset yliopiston hyödyntämiseen ovat lisääntyneet.
- Kumppanuudessa pitää olla molemman osapuolen aito kiinnostus yhteistyöhön.
- TE-keskuksen työvoimaosaston yhteistyö yliopiston kanssa on vähentynyt nykyisen ohjelmakauden aikana, koska koulutushankkeissa lääninhallituksen rooli on kasvanut.
- Tekesin ja yliopiston yhteistyöstä on tullut sujuvaa ja luottamuksellista sekä tiedelaitosten että yliopiston johdon kanssa.
- Saman hankkeen useat rahoittajat aiheuttavat hallinnollisia ja toimivaltaongelmia.
- Etelä-Savossa yliopiston hanke-esitykset ja rahoittajan linjaukset eivät ole osuneet aivan yksiin.
- Maakunnassa on vääriä odotuksia ja mielikuvia yliopistosta alueellisen kehittämisen toteuttajana.
- Maakuntien kehittämistavoitteiden painoerot heikentävät ylimaakunnallista yhteistyötä.
- Itä-Suomen yliopistojen kilpailu heikentää hankeyhteistyötä.

Sekä yliopiston että yhteistyökumppaneiden näkökulmasta hanketyö on lisännyt maakunnan eri toimijoiden ja yliopiston välistä kumppanuutta, mikä on ohjelmakauden aikana tiivistynyt mm. Itä-Suomen lääninhallituksen ja Pohjois-Karjalan maakuntaliiton kanssa. Kärkihankesopimus on edistänyt ja jännevöittänyt yliopiston yhteistyötä Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun ja Joensuun Tiedepuiston kanssa. Kokonaisuutena yhteistyö Tiedepuiston kanssa kohdistuu yliopiston osalta vain tiettyihin ja erityisesti osaamisalaa kolme (huipputeknologia) koskeviin laitoksiin. Tämä yhteistyö on lisännyt myös korkean teknologian osaamisen verkostoitumista yliopiston sisällä. Hanketyö on edistänyt myös täydennyskoulutuskeskuksen yhteistyötä tiedelaitosten kanssa ja parantanut Savonlinnan laituskumppanuutta avoimen kampanuksen alaisuudessa. Kuitenkin monilta osin yliopiston monitieteistä yhteistyötä hanketyössä olisi toivottu enemmän.

Yliopiston ja maakunnallisten toimijoiden yhteistyön sidos tapahtuu usein rahoituksen kautta. Rakennerahastoilla on voitu ohjata rahoitusta yliopistolle ja lisätä sen toimintaresursseja. Pääasiallisesti myös hankkeiden yhteisissä sisältöjen ja tavoitteiden määrittelyssä on edetty ohjelmakauden aikana. Tätä on edistänyt eri organisaatioiden toimintatapojen tuntemuksen ja yhteisen aluekehittämisen ohjelmatyön lisääntyminen. Täysin ongelmatonta yhteistyö ei kuitenkaan ole. Rakennerahastojen resurssien saatavuus on voinut ohjata hakijoita myös "väärään suuntaan" eli projektityöhön projektien vuoksi. Toisaalta taas maakunnan odotukset yliopistoon nähden innovaatiotoiminnan realistisesta soveltamisesta ja nopeista tuloksista ovat hankauspintoja yliopiston ja maakunnallisten toimijoiden välillä. Tämä koskee mm. metsäalaa.

Myös Etelä-Savossa ohjelmakauden loppuajankana yliopiston suhteessa rahoittajaan on ollut hankkeiden alueellisesta merkityksestä eriäviä käsityksiä. Toisaalta rahoittajankin tabolta nähdään, että kokonaisuudessaan Savonlinnan alueelle EU-rahoituksen vaikutukset ovat olleet merkittäviä erityisesti aikuiskoulutuksen, elinikäisen oppimisen ja matkailun kehittämisen kannalta.

4 HANKKEIDEN TULOKSELLISUUS JA VAIKUTTAVUUS

4.1 Tuloksellisuus Joensuun yliopistossa

Seuraava kuvio 7 kertoo, kuinka Joensuun yliopiston Tavoite 1 -ohjelmahankkeet ovat jakautuneet yliopiston sisällä eri osaamisalojen suhteen ja toisaalta Tavoite 1 -ohjelman toimenpidelinjojen ja toimenpidekokonaisuuksien osalta.

Kuvion mukaan erikoistuvaan huipputeknologiaan kohdistuu hankkeista noin kolmannes, reuna- ja raja-alueiden yhteiskuntakehitykseen ja kulttuurien vuorovaikutukseen hieman vajaa neljännes, opettajankoulutukseen, kasvatukseen ja ihmisen elämänkulun tutkimukseen yksi viidesosa ja metsiin, muihin uusiutuviin luonnonvaroihin ja ympäristöön vajaa viidesosa kaikista hankkeista. Kehitettävien alojen hankkeiden osuus on alle 10 % hankkeista. *Jos tarkastelun pohjana on vuoden 2003 rakennerrahastostrategian suunniteltu hankelista, ovat kaikki painoalat ylittäneet tavoitteensa. Parhaiten tässä suhteessa on onnistunut painoala kolme (huipputeknologia). Tämä tulos kuvastaa myös yliopiston rakennerrahastostrategian painotuksia ohjelmakauden puolivälissä, jolloin hanketyötä priorisoitiin huipputeknologiaan ja raja-alueosaamiseen.*

Toimintalinjoittain ja toimenpidekokonaisuuksittain tarkasteltuna yliopiston selvä painoalue on ollut osaamisen vahvistamisessa ja työvoiman valmiuksien parantamisessa. Tämä hanketoiminta on liittynyt yliopiston perustehtävien mukaisesti koulutuksen ja osaamispääoman kehittämiseen ja sitä kautta työvoiman valmiuksien parantamiseen. Tätä tukee osaamisen ja koulutuksen rakenteiden kehittämiseen tähtäävien hankkeiden suurehko määrä. Toiseksi vahvin toiminta-alue hanketyössä kohdistuu yritysten toimintaympäristön parantamiseen. Tämän toimenpidekokonaisuuden osalta hanketyö on suurinta huipputeknologian osalta.

Yksittäisenä erityisilmiönä tuloksissa esittyy työelämän tasa-arvoa edistävien hankkeiden varsin suuri määrä ja toisaalta maaseudun kehittämishankkeiden rajautuminen vain kalatalouden kehittämiseen. On kuitenkin muistettava, että hankkeiden toiminta voi kohdentua useampiinkin toimintalinjoihin ja toimenpidekokonaisuuksiin kuten osaamisalan neljä aluekehitykseen liittyvät hankkeet. Työelämän tasa-arvoa lisäävät hankkeet ovat erityisryhmien opetusteknologiahankkeita, maahanmuuttajien koulutus-hankkeita ja naisten työmarkkina-asemaa vahvistamaan pyrkivä hanke. *Useat reuna- ja raja-alueiden yhteiskuntakehitykseen liittyvät hankkeet ovat Interreg-ohjelman hankkeita, joiden osuus tämän evaluaation piiriin kuuluvista kaikista hankkeista on noin 17 %. Kun luetaan yhteen Interreg- ja Tavoite 1-ohjelman hankkeet, nousee reuna- ja raja-alueiden osaamisalan hankkeiden määrä huipputeknologiaakin suuremmaksi yliopiston rakennerrahastotoiminnassa.*

	Monitieteinen ja laaja-alainen opettajankoulutus sekä kasvatuksen ja ihmisen elämäntutkimus	Metsät, muut uusiutuvat luonnonvarat ja ympäristö	Erikoistuva huipputeknologia	Raja-alueiden yhteiskunta-kehitys ja kulttuurien vuorovaikutus	Kehitettävät alat	Hankkeita yhteensä
1. Yritystoiminnan kehittäminen ja yritysten toimintaympäristön parantaminen						
1.2. Yritysten toimintaympäristön parantaminen		3	10	1		14
Osaamisen vahvistaminen ja työvoiman valmiuksien parantaminen						
2.1 Koulutusjärjestelmien kehittäminen ja koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen	7	2	5	5	2	21
2.2 Osaamispääoman kehittäminen ja työvoiman osaamisen lisääminen	2			7	3	12
2.3 Työmarkkinoiden toimivuuden ja työllistyvyyden edistäminen	2					2
2.4 Työelämän tasa-arvon edistäminen	3			2		5
Maaseudun kehittäminen						
3.6. Kalatalouden kehittäminen		2				2
Rakenteiden ja hyvän ympäristön kehittäminen						
4.1 Osaamisen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen		4	7	1		12
Hankkeita yhteensä	14	11	22	16	5	68

**Kuvio 7. Joensuun yliopiston Tavoite 1 -ohjelmahankkeet osaamisaloittain, toimenpide-
linjoittain ja toimenpidekokonaisuuksittain**

Rakennerahastohankkeiden merkitystä yliopiston osaamisalojen kehittämiseen yliopiston edustajat arvioivat seuraavasti:

- Ne ovat olleet tärkeimpiä osaamisalojen kolme ja neljä kehittämisessä.
- Hankkeilla on edistetty fysiikan, kemian ja tietojenkäsittelytieteen tutkimuksen edellytyksiä.
- Väritutkimuksen, nanoteknologian ja materiaalikemian kehittyminen ovat hyviä esimerkkejä tuloksista.

- InFotonics Center, Smarc ja Spatia ovat konkreettisia hanketuloksia.
- Hankkeilla on edistetty yliopiston opetusteknologiaa.
- Hankkeet ovat tukeneet rajatutkimusta ja siihen liittyviä uusia kehittämishankkeita.
- Täydennyskoulutuskeskus on aktiivisesti kehittänyt raja-aluehankkeita.
- Maahanmuuttajakoulutuksessa on saatu hyviä tuloksia.
- Täydennyskoulutuksesta saadaan kasvatusalalla pysyviä tuloksia.
- Hankkeet ovat mahdollistaneet osaamisalan yksi kokeilutoimintaa Savonlinnassa.
- Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen perustaminen ja matkailualan verkostoyliopiston kehittäminen ovat luoneet edellytykset aikuiskoulutuksen ja matkailukoulutuksen kehitystyölle.
- Savonlinnassa käännosteknologiassa ja eOppimaisterikoulutuksella on saavutettu merkittäviä tuloksia.
- Hankkeiden myötä on saatu rekrytoitua yliopiston Savonlinnan laitoksiin uutta ja innovatiivista henkilöstöä.
- Uusien kehitettävien alojen suhteen rakennerahastohankkeet ovat edistäneet oikeustieteellisen (rikos- ja prosessioikeus) ja media-alan koulutuksen kehittämistä.
- Tulokset kasvatusalalla näkyvät viiveellä.
- Osaamisalan yksi kehittämishankkeiden jatkuvuudessa on ongelmia.
- Metsäalan osalta hankkeita olisi odotettu enemmän.
- Osaamisala neljä olisi voinut olla tehokkaampi hanketyössä.

Saaduissa vastauksissa vahvistuu rakennerahastohankkeiden määrällisen analysoinnin tulosten suunta. Hankkeilla on ollut merkittävää lisäarvoa painoalalla kolme fyysikan, kemian ja tietojenkäsittelytieteen laitoksilla. Samaa voidaan sanoa opetusteknologian ja raja-alueosaamisen suhteen. Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatian, Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen ja matkailualan verkostoyliopiston perustaminen ja kehitystyö ovat niinikään Tavoite 1 – ohjelmatyön konkreettisia tuloksia. Unsista kehitettävistä aloista matkailun lisäksi mediakoulutus ja osa oikeustieteestä on hyötynyt rakennerahastoista, liiketaloustiede taas ei. Osaamisalan kaksi terävöittäminen olisi ollut toivottavaa myös haastattelujen perusteella. Samaa toivottiin vähäisemmässä määrin myös osaamisalan neljä osalta. Kun täydennyskoulutuskeskuksen ja Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen hankkeet jakautuvat useille osaamisaloille, ei niiden toiminnan kärki ole yliopistoyhteisössä tiedossa. Käytännössä näiden molempien laitosten hanketyössä eniten hankkeita on ollut osaamisalalta neljä.

Joensuun yliopisto on rakennerahastostrategiassaan määritellyt, että hanketyö voi tukea myös yliopiston toimintaedellytyksiä, vahvistaa infrastruktuurin rakentamista, paikata perustutkintokoulutusta alueellisen osaamisen selvissä osaamisaukoissa ja täyttää tieteellisellä jatkokoulutuksella osaamisaukkoja, joilla on tarvetta erittäin korkean osaamis- ja koulutustason omaavasta työvoimasta. Strategian ydin sisältää myös yleisen tavoitteen kansainvälistymisen vahvistamisesta. Kysymyksen *millä tavalla hankkeet ovat edistäneet yliopiston muiden kehittämistavoitteiden saavuttamista*, saatiin seuraavia vastauksia:

- Rakenteiden luomisessa on onnistuttu hyvin.
- Savonlinnan kampukselle on luotu kehittynyt tieto- ja viestintätekniikan toimintaympäristö.
- Infrastruktuurin rakentamisessa rakennerahastoilla on ollut suhteellisesti vähäisempi rooli kuin eräissä muissa yliopistoissa (esim. Kuopion yliopisto).
- Tutkimus on hyötynyt tutkimustyön institutionaalisten puitteiden luomisesta (Puhdas tila, Savonlinnan Puistokadun rakentaminen ja Spatian perustaminen).
- Soveltavat hankkeet antavat virikkeitä myös perustutkimukselle.
- Projektit ovat tukeneet tietojenkäsittelytieteen soveltavaa tutkimusta ja sen kautta tieteellistä perustutkimusta.
- Hanketyö on Savonlinnassa antanut virikkeitä kielitutkimukseen, matkailualan soveltavaan tutkimukseen ja kasvatusalan perusopetukseen.

- Hanketyö on kehittänyt erityispedagogiikan opetusta yliopistossa.
- Metsäalan etäopetuksen kehittäminen on hyödyttänyt myös perusopetusta.
- Perustutkintokoulutusta tukevat määrällisesti oikein mitoitettut maisterikoulutusohjelmat ja opetusteknologian ja oppimateriaalien kehittäminen.
- Hankkeet ovat vahvistaneet korkean teknologian perusosaamista, joka on edellytys kansainvälistymisen lisääntymiseen.
- Hankkeet ovat mahdollistaneet kansainvälisten opettajakontaktien lisäämiseen matkailukoulutuksessa ja eOppimaisterikoulutuksessa.
- Media-alan hanketyö oli alusta asti kansainvälisesti suuntautunutta.
- Opetuksen kansainvälistymisestä hyvä esimerkki on OPAS-hanke.
- Hankkeet ovat lisänneet rajatutkimuksen kansainvälistymistä ja tutkijoiden verkottumista.
- Interreg-hankkeet ovat lisänneet täydennyskoulutuksen kansainvälisiä yhteyksiä lähialueilla.
- Rakennerahastohankkeiden kansainvälistymistavoitteet rajoittuvat liian yksipuolisesti raja-alueyhteistyöhön.

Rakennerahastohankkeilla on ollut myönteistä vaikutusta myös yliopiston edellä mainittujen muiden kehittämistavoitteiden osalta. Erityisesti tämä näkyy hanketyön virikkeinä joidenkin alojen perusopetuksen kehittämiseen ja eräiltä osin myös tutkimustyöhön. Hanketyössä menestyneet, osaamisalaa kolme edustavat laitokset ovat osanneet yhdistää rakennerahastohankkeiden mahdollistaman tuotekehittelyn soveltavaan tutkimukseen ja sitä kautta myös muuhun tutkimukseen. Soveltavaa tutkimusta on kehitetty myös matkailualan ja media-alan kehitystyössä. Näissä hankkeissa on ylitetty luovasti rakennerahastohankkeisiin usein mielletyt rajoitukset kehitystyön ja tutkimuksen yhdistämisestä. Tältä osin yliopiston sisällä näyttää olevan erilaisia toimintakulttuureja. Vaikka Interreg/Naapurisuushankkeet rajaavat kansainvälistymisen Suomen lähialueille, on toisaalta huipputeknologian ja opetuksen teknologiaa ja verkottumista edistävissä hankkeissa luotu arvokkaita lähialueita laajempia kansainvälisiä yhteyksiä.

Arvioitaessa EU-rahoituksen merkitystä saavutettujen tulosten osalta tuotiin vastauksissa esille hankkeita, jotka eivät olisi toteutuneet ilman tätä rahoitusta. Tähän ryhmään kuuluvat esim. metsäalan etäopetuksen ja mediakulttuurin keskuksen kehittäminen sekä ylipäänsä täydennyskoulutuskeskuksen ja Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen lukuisat hankkeet. Osa toteutuneista hankkeista ja niiden saavuttamista tuloksista olisivat jääneet selkeästi heikommin kehittyneiksi esim. optiikan, tietojenkäsittelytieteen, opetusteknologian ja Savonlinnan OKL:n kohdalla. EU-rahoitus on ollut tärkeä lisä yliopiston kokonaisrahoituksessa. Sillä on voitu peittää rahoitusaukkoja ja suunnata resursseja rakentamiseen esim. Puhdas tila -hankkeen ja Savonlinnan Puistokadun korttelin osalta. Tiedepuiston kehitys olisi ollut heikompi ilman EU-rahoitusta. Tällä rahoituksella on pystytty kehittämään myös uusia koulutusaloja, mikä on lisännyt yliopiston vetovoimaisuutta. Toisaalta yliopiston johdon taholta tuotiin esille näkemys, että Joensuun yliopiston osuus rakennerahastojen määrärahoista olisi voinut olla suurempi, mitä olisi edesauttanut hyvien hanke-esitysten suurempi määrä. Fyysisten toimintaedellytysten rakentamisessa rakennerahastojen kautta Joensuun yliopisto on ollut maltillinen.

4.2 Hankkeiden ongelmat ja jatkuvuus

Hanketyön pahimmat tulosten saavuttamisen esteet kohdistuvat suureksi osaksi yliopiston edustajien näkemysten mukaan ohjelmien hallinnollisiin rajoituksiin ja käytännön ongelmiin. Tosiasia on myös se, että tiedeyhteisön jäsenet eivät ole kaikissa laitoksissa kiinnostuneet kehittämishankkeista, joiden he eivät katso hyödyttävän omaa tai laitoksen tutkimusta ja opetusta. Huolta kannettiin myös hankkeiden tulosten siirrosta ja jatkuvuudesta yliopiston sisällä projektien päättymisen jälkeen. Kysymykseen *mitkä ovat olleet hankkeiden pahimmat ongelmat tavoitteiden toteuttamisen kannalta*, annettiin seuraavia kommentteja:

- Ohjelmäsäädösten ja toiminnan ristiriidat.
- Kansainvälisten hankkeiden raskas hallinto.

- Ylimaakunnallisten hankkeiden toteuttamisen hankaluus.
- Hankkeiden etuisuuksien myöntäminen kohderyhmille.
- Kilpailuttamisen ongelmat.
- Kansainvälistymisen osalta hankkeiden osallistujien rekrytointirajotukset ovat haitallisia (mm. maisteriohjelmat).
- Tutkimustyön suorittamisen hankaluus hanketyössä.
- Osa metsäalan edustajista ei ole kiinnostunut rakennerahastohankkeista.
- Yliopiston tiedelaitosten penseä suhtautuminen hanketyöhön ja kehittämisprojekteihin.
- Yliopiston sisäinen kilpailu ohjelmakauden alkuvuosina.
- Tiedelaitosten resurssien riittämättömyys.
- Hankkeiden tulosten siirto yliopiston sisällä ei ole riittävää.
- Hanketyön tulosten jatkuvuuden takaaminen.

Hanketyön tulosten jatkuvuuteen ja siten niiden pitkäkestoiseen vaikuttavuuteen yliopiston sisällä haettiin vastauksia kysymällä, *mitkä ovat mielestänne hankkeiden tulokset ja pysyvät vaikutukset Joensuun yliopistossa?* Vastaukset olivat seuraavia:

- Pysyviä tuloksia ovat uudet rakenteet, joista Joensuun Tiedepuiston ja Puistokadun korttelin rakentaminen Savonlinnassa ovat merkittävimmät.
- Osaamisperustan vahvistuminen Joensuun yliopistossa mm. optiikan ja raja-alueosaamisen osalta.
- InFotonics Center, Smarc, Spatia ja Mekrijärven puupellettien koe- ja demonstraatiolämpölaitos ovat tuloksia, joilla on pysyvää vaikutusta.
- Yliopiston sisällä pysyviä tuloksia on saatu tietojenkäsittelytieteen, opetusteknologian ja oppimateriaalien kehittämisessä.
- Nanoteknologian ja materiaalikemian yrityssovellutukset.
- Raja-alueosaamisen vahvistuminen ja jatkuminen mm. EU:n puiteohjelmärahoituksen kautta.
- Matkailukoulutus Savonlinnassa.
- Yrittäjyyskasvatuksen ja dokumenttielokuva-alan opetuksen juurtuminen yliopistoon.
- Hanketyö on vakiinnuttanut media-alan koulutuksen Joensuun yliopistossa ja luonut puitteita alan tutkimukselle.
- Uudet yhteistyökumppanuudet ja yritysysteistyön muodot.

Hankkeet ja projektit, joilla katsottiin olevan pysyvimmit vaikutukset yliopiston toiminnassa kohdistuivat bankerabotuksella toteutetun infrastruktuurin lisäksi luonnontieteellisen alan hyviksi todettuihin tuloksiin kuten InFotonics Centeriin ja erikoismateriaalien tutkimuskeskus Smarciin. Yhteiskunnallisen alan vastaavat vaikutukset nähtiin parhaiten toteutuvan raja-alueosaamisessa ja Spatian toiminnassa. Savonlinnassa matkailuala nousee samaan asemaan. Opetuksen näkökulmasta hanketyön saavuttamien tulosten uskottiin näkyvän jatkossakin opetusteknologian, oppimateriaalien ja yrittäjyyskasvatuksen kehittämisessä. Uusista yliopiston ”avauksista” mediakulttuurin opetuksen juurtuminen yliopistoon on niin ikään tavoiteltu tulos, jolla katsottiin olevan pitkäkestoista vaikuttavuutta yliopiston kulttuurialan opetuksessa ja tutkimuksessa.

4.3 Hanketyön alueellinen merkitys

Joensuun yliopisto on strategioissaan määritellyt alueellisen vaikuttavuutensa ydinkohdat muutamaa keskeiseen lähtökohtaan. Välittämällä kansainvälisesti laadukasta ja maailmanlaajuisista osaamista alueelle kantaa yliopisto osaltaan vastuun toiminta-alueensa tuotantorakenteen uusiutumisesta, tietoyhteiskunnan toteuttamisesta ja itsenäisen osaamisen synnyttämisestä. Innovaatiojärjestelmän kehittämisen keskiössä on yliopiston ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun yhteinen pyrkimys tukea erityisesti osaamiskeskittymien kokoamista maakunnan kehittämisen painopistealueiden pohjalta. Osaamisen siir-

ron ja alueellisen vaikuttavuuden välittäjinä keskeisessä asemassa ovat täydennyskoulutuskeskus, Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus ja Karjalan tutkimuslaitos soveltavan kunta- ja aluetutkimuksen kautta. Lopuksi perustan yliopiston alueellisen vaikuttavuuden vahvistumiselle luovat fyysisten puitteiden turvaaminen Joensuun ja Savonlinnan kampusten lisäksi erityisesti Joensuun Tiedepuiston infrastruktuuria rakentamalla.

Edellä on todettu, että Tavoite 1 -ohjelman toimintalinjoihin ja toimenpidekokonaisuuksiin nähden yliopiston rakennerabastobanketoiminta on ollut vahvinta osaamisen vahvistamisen ja työvoiman valmiuksien parantamisen kohdalla. Tämän toiminnan tärkein osa-alue on ollut koulutusjärjestelmien kehittämisen ja koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantamisessa. Tältä osin toiminta on ollut yliopiston perusstrategian mukaista, vaikkakin hankkeiden kansainvälisyyden rajoittuneisuus ei välttämättä ole tehokkaimmalla tavalla välittänyt ”laadukasta ja maailmanlaajuisista osaamista” alueelle. Yritysten toimintaympäristöä kehittämällä yliopisto on tukenut strategiansa mukaisesti tuotantorakenteen muuttumista ja esim. virtuaalisen oppimisen ja opetusteknologian hankkeilla tietoyhteiskunnan kehittymistä.

Suoranaiseen yritysten perustamiseen banketoiminta on kohdistunut heikommin. Samoin suoraan maaseudun maatalouselinkeinojen kehittämiseen suuntautuneita hankkeita ei ole ollut. Alueellisen innovaatiojärjestelmän tukemisessa yliopiston toiminta on painottunut ja siten myös rajautunut Joensuun Tiedepuiston alaisuudessa muovi-klusterin vahvistamiseen ja Savonlinnassa matkailualan osaamiskeskittymän kehittämiseen. Samoin kärkihankesopimukseen sisältyvä IT-klusterin banketoiminta on ollut tuloksellista osaamisen siirron osalta, mutta ei niinkään yritystoiminnan käynnistämisen osalta. Osaamisen välittämisen ja soveltavan alue- ja kuntatutkimuksen kohdalla strategia on toiminut sikäli hyvin, että täydennyskoulutuskeskuksen banketoiminta on ollut yliopiston aktiivisinta ja että rakennerabastojen kautta on voitu perustaa Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus ja Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia.

Yliopiston hanketyön alueellisesta merkityksestä kysyttiin arvioinnissa sekä yliopiston että yhteistyökumppaneiden edustajilta. Kysymykseen saatiin yliopiston edustajilta seuraavia näkemyksiä:

- Yliopiston kehittämisstrategiat ovat linjassa maakunnallisten kehittämisstrategioiden kanssa.
- Hanketyössä on pyritty pitkäjänteiseen alueelliseen vaikuttavuuteen.
- Yliopiston osaamisperustan vahvistuminen valituilla painoaloilla hyödyttää myös maakuntaa.
- Kilpailukykyisen yliopiston osaamisperustan vahvistaminen on sekä Pohjois-Karjalan että Etelä-Savon kehityksen kannalta tärkeää.
- Vaikutus on pitkällä tähtäimellä merkityksellistä aluetalouden, kulttuurin ja palveluiden rakentamiseen.
- Hanketyö on vaikuttanut positiivisesti Joensuun seudun kehitykseen.
- Tiedepuisto on alueellisen kehittämistyön lippulaiva.
- Maakunnan suuret yritykset ovat valmiita yhteistyöhän yliopiston kanssa.
- Yritystoiminnan syntyminen fysiikan sovellutusten alalla.
- Media-alan osaamiskeskittymä Joensuussa houkuttelee uutta yritystoimintaa alueelle.
- Aluevaikutteisten maisterikoulutusohjelmien käynnistämisessä Joensuun yliopisto on ollut maltillinen.
- Maisteriohjelmien täsmäkoulutuksella on alueellista merkitystä.
- Luonnontieteellisen- ja raja-alueosaamisen maakuntaan säteilevät vaikutukset ovat pysyviä.
- Täydennyskoulutuskeskuksen ja Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen monilla hankkeilla on ollut nopeaan tarpeeseen tullutta alueellista vaikuttavuutta.
- Maahanmuuttajien koulutus on tärkeää koko maakunnan kannalta.
- Savonlinnan seudulle matkailualan koulutus on merkityksellistä ja edistynyt hyvin.
- Verkosto-opetuksen vaikutukset Etelä-Savossa.
- Savonlinnan laitosten osaamisperustan arvostaminen on lisääntynyt Etelä-Savossa.
- Tietämyksen ja kokemuksen lisääntyminen kansainvälisten hankkeiden hallinnoimisessa.

- Maakunnallisen näkemyksen toteuttaminen Etelä-Savossa on Pohjois-Karjalaa ongelmallisempaa.
- Vaikuttavuuden kannalta raja-alueosaaminen tarvitsee isompia kokonaisuuksia.

Yhteistyökumppaneilta:

- Hyödyllisintä alueellinen vaikuttaminen on osaamisen rakenteiden kehittämisessä ja opettajien koulutuksessa.
- Yliopiston pysyväksi toiminnaksi siirtyneet hanketoiminnan tulokset säteilevät myös maakuntaan.
- Yliopiston johtava asema raja-alueosaamisen kehittämisessä.
- Fysiikan, kemian ja tietojenkäsittelytieteen laitosten kansalliseen ja kansainväliseen huippuosaamisen perustuvat hankkeet ovat alueellisesti ja kansallisesti erinomaisia hankkeita.
- Hyvät hankkeet kuten InFotonics Center, Smarc ja Spatia.
- Alueellinen vaikuttaminen konkretisoituu parhaiten tiedepuiston kehittämisessä, vaikka osaamiskeskusohjelmassa yliopiston aktiivisuus ei ole niin suuri kuin ammattikorkeakoululla.
- Hyviä askeleita on otettu mediaosaamisessa ja opetusteknologian kehittämisessä.
- Täydennyskoulutushankkeilla on alueellista merkitystä, hyvänä esimerkkinä Matkailu-Sampo-hanke.
- Työpoolihankkeessa tehdyn toimintatutkimuksen tulokset ovat hyviä ja hyödynnettävissä suoraan muissa EU-maissa.
- Maahanmuuttajien koulutus on hyvää.
- Alueellinen verkostoituminen.
- Maaseutuun ja sen kehittämisorganisaatioihin yliopiston vaikutus on vähäinen.
- Metsäala toimii alueellisena vaikuttajana vahvasti muillakin kuin rakennerahastoinstrumentilla.
- Osaamiskeskusohjelman toteuttamisessa yliopisto olisi voinut olla aktiivisempi.
- Akateeminen yrittäjyys on ”lapsen kengissä”.
- Liiketoimintaosaamista ja kaupallista osaamista ei ole kehitetty tarpeeksi aluetta palveleviksi hankkeiksi.
- Venäjä-osaaminen on liiaksi rakennerahastojen varassa.
- Raja-alue ja Venäjä-osaamisen hyvä alkua on kadonnut.
- Kannattaako ESR-rahoitusta ohjata esim. maisteriohjelmien kehittämiseen ilman jatkuvuutta?

Näissä vastauksissa ilmenee sekä yliopiston että yhteistyökumppaneiden taholta yhteinen näkemys, että yliopiston alueellinen vaikuttavuus toteutuu parhaiten yliopiston osaamisperustaa kehittämällä. Tämä vahvistaa Joensuun seutukuntaa ja luo aluetalouden, palvelurakenteiden ja kulttuurielämän kannalta positiivisia, joskin osin viiveellä näkyviä impulsseja. Nopealla täydennyskoulutuksella ja maisteriohjelmien tapaisella täsmäkoulutuksella vastataan alueen nopeasti muuttuviin koulutustarpeisiin. Suoranaisen yritystoiminnan syntymiseen myönteistä kehitystä on tapahtunut fysiikan sovellutusten osalta ja yritystoiminnan vahvistumista odotetaan media-alalla. Yliopiston yhteistyö tiedepuiston kanssa on merkityksellistä, mutta aktiivisuus osaamiskeskusohjelmassa voisi olla suurempi. Yksittäisinä hankekokonaisuuksina tai hankkeina alueellisen vaikuttavuuden kannalta hyvinä esimerkkeinä nousevat Savonlinnan matkailukoulutus, Joensuussa huipputeknologian hankkeet, Spatia ja maahanmuuttajakoulutus. Raja- ja Venäjä-osaamiseen liittyvissä hankkeissa näkemykset alueellisen vaikuttavuuden merkityksestä jossakin määrin eriytyivät. Samoin esille tuli se, ettei hanketoiminnassa liiketalouteen ja akateemiseen yrittäjyyteen ole tarpeeksi panostettu.

Yliopiston rakennerahastostrategian yhtenä tavoitteena on aluetalouden ja työllisyyden vahvistaminen. Konkreettisesti tämä tapahtuu siten, että rakennerahastohankkeiden edellytetään myötävaikuttavan uusien työpaikkojen ja yritysten syntymiseen tai ainakin niiden säilymiseen. Tähän liittyen haastateltavilta kysyttiin:

Millä tavalla ohjelmahankkeet/projektit ovat edistäneet osallistujien työllistymistä, uusien työpaikkojen syntymistä, yritysten säilymistä ja uusien yritysten syntymistä?

Kysymykseen yliopiston edustajat vastasivat seuraavasti:

- Hankkeilla työllisyyden ja yritysten syntymisen osalta on vähän suoranaista vaikutusta.
- Tässä suhteessa yliopiston vaikutus on enemmän välillistä.
- Painopiste on osaamisen kehittämisessä.
- Tulokset tältä osin näkyvät viiveellä.
- Tulokset näkyvät yritystoiminnan säilyttämisessä.
- Hyviä esimerkkejä ovat optiikka-alan yritykset.
- Hanketyöllä on ollut vaikutusta Perloksen yritystoimintaan.
- Yrittäjien sukupolvenvaihdosta tukeva koulutushanke loi paljon uusia yrittäjiä.
- Media-alalla on syntynyt muutamia yrityksiä ja hankkeet ovat parantaneet osallistujien yleistä työllistymistä.
- Kehittynyt ja vetovoimainen yliopisto houkuttelee työntekijöitä paikkakunnalle.
- InFotonics Center on houkuttellut korkean tason tutkijoita Joensuuhun.
- Yliopisto on merkittävä projektityön kouluttaja ja sitä kautta työllistäjä.
- Hankkeet työllistävät yliopiston projektityöntekijöitä.
- Hankkeet ovat vahvistaneet korkean osaamisen työllisyyttä.
- Hankkeet ovat luoneet pysyviä työpaikkoja yliopistolle.
- eOppimaisterikoulutuksen osalta tästä näkökulmasta olisi tarvittu vahvempaa toimintaympäristön muutoshalukkuutta.
- Yrittäjyyskoulutuksessa yliopiston ja ammattikorkeakoulun yhteistyönä on paljon kehitettävää.
- Kaikki yrittäjyyttä edistävä koulutus ei sovi yliopistoon.

ja yhteistyökumppanit:

- Tiedepuisto on tässä suhteessa tärkeä.
- Yliopiston tehtävä on osaamisperustan kehittämisessä eikä niinkään konkreettisten työpaikkojen ja yritysten synnyttämisessä.
- Korkean teknologian hankkeet ovat merkityksellisiä paitsi aluetalouden niin myös koko kansantalouden kannalta.
- Fysiikan ja kemian laitoksilla rakennerahastoilla tehtävä strateginen perustutkimus ja soveltava tutkimus ovat Tekesin näkökulmasta tärkeitä.
- Hankkeet ovat luoneet paljon projektityöpaikkoja.
- Hanketyössä on syntynyt muutamia yrityksiä mm. optiikan alueella.
- Hanketyö korkean teknologian osalta on tuottanut vielä vähän ”spin-offeja”.
- Yrittäjä- ja liiketoimintakoulutuksessa konsultit ovat ottaneet näkyvän aseman eikä yliopiston rooli tässä toiminnassa ole vahva.
- Yliopiston hankkeet eivät ole Etelä-Savossa luoneet uusia pysyviä työpaikkoja, vaikutus on välillinen.

Yliopiston vaikutus työllisyyteen ja uuden yritystoimintaan nähtiin sekä yliopiston sisällä että sen ulkopuolella suureksi osaksi välillisenä. Tältä osin ohjelmakauden edetessä tavoitteet ovat realisoituneet eikä kaikissa hankkeissa suoraan pyritäkään saavuttamaan nopeita ja konkreettisia tuloksia työpaikkojen ja yritysten lisäämiseksi. Yliopisto on merkittävä projektityöntekijöiden kouluttaja ja työllistäjä sekä omissa että muiden hallinnoimissa hankkeissa. Uuden yritys-

toiminnan syntyminen määrällisesti vielä vähäiset tulokset liittyvät korkean teknologian osaamiseen. Tämä ala on myös houkutellut korkeatasoisia tutkijoita Joensuun yliopistoon.

Kysyttäessä *mitkä ovat hankkeiden pahimmat ongelmat maakunnallisten kehittämistavoitteiden kannalta?* sekä yliopiston että yhteistyökumppaneiden taholta Tavoite 1 -ohjelmahankkeiden ja varsinkin Interreg III A /Naapuruusohjelmien hallinto, seurantajärjestelmien moninaisuus, ohjelmien määrittelemien toimintaraamien rajaukset ja yliopiston oman rahoituksen puuttuminen koettiin vaikeimpina käytännön ongelmia. Hallinnollisten vaikeuksien ohella esille tuli se, etteivät yliopiston osaamisperusta ja elinkeino- ja yritysmaailman odotukset kaikilta osin kohtaa parhaalla mahdollisella tavalla. Vastaukset edellä todettuun kysymykseen olivat yliopiston taholta:

- Rahoittajien päätösten viive hankaloittaa ja turhauttaa hanketyötä.
- Rahoittajatahojen henkilöstön jatkuvat vaihdokset.
- Hankkeiden hallinnollisten ohjeiden ”kotikutoinen” tiukkuus.
- Maakunnassa ei ole aina toimivaa vastakumppania.
- Maakunnassa on varsin vähän osaamisintensivistä teollisuutta.
- Metsäalan ja rahoittajan edustajien erilaiset näkemykset alueellisesta kehittämisestä.
- Metsäalan hankkeiden sopimattomuus liiketaloudelliseen yritystoimintaan.
- Yliopistolta odotetaan tuloksia liian nopeasti.
- Etelä-Savossa yliopisto kilpailee muiden yliopistojen hankkeiden kanssa.
- Interreg-hankkeissa partnereiden tavoitteiden epämääräisyys.

Yhteistyökumppaneiden taholta:

- Interreg-ohjelmien raskas hallinto.
- Seurantajärjestelmien moninaisuus.
- Toimenpideohjelmien määräämät toiminnan rajat.
- Yliopiston oman rahoituksen puuttuminen ja resurssien niukkuus.
- Yliopiston toimintalogiikan ja maakunnallisten toimijoiden hallintologiikan erilaisuus.
- Media- ja teknologiahankkeiden vähäinen yhteys yritystoimintaan.
- Yrittäjät ”vierastavat” yliopistoa.
- Yliopiston liiallinen teoreettisuus.
- Maisteriohjelmien rekrytoinnin alueelliset rajoitukset.
- Yliopiston osaaminen ei vastaa täysin maakunnasta tulevaan teknologiaosaamistarpeeseen Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa.
- Etelä-Savossa hankkeet ovat olleet ylimitoitettuja.
- Etelä-Savon kaupunkien vastakkainasettelu: ”rakennerahastotoiminta ei ole aluepolitiikkaa”.

4.4 Toimintamallit, ongelmat ja hyvät käytännöt

Seuraavassa luvussa on tarkasteltu yksityiskohtaisemmin neljää Tavoite 1 -ohjelmahanketta ja yhtä Interreg-hanketta, jotka samalla edustavat yliopiston kutakin vahvaa painoalaa ja uusien lupaavien alojen kehittämistä. Valinnassa on otettu huomioon myös niiden yliopiston rakennerahastostrategian tavoitteisiin nähden erilaiset painotukset. Ensimmäinen hanke edustaa osaamisaukkoja paikkaavaa maisterikoulutusta, toinen yliopiston ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun yhteistyötä opetusteknologian kehittämisessä, kolmas hanke yliopiston pyrkimystä yritys yhteisyyöhön, RAILO-projekti Interreg-hankkeena kansainvälistymisorientaatiota ja viimeinen uuden lupaavan alan kehittämistä opetusministeriön tärkeänä pitämän kulttuurin ja kulttuuriteollisuuden alueella.

4.4.1 eOppimaisterikoulutus

Hankkeen tavoitteet

Projektin tavoitteena oli vastata alati pedagogisoituvan tietoyhteiskunnan haasteisiin ja vahvistaa seudullista ja kansallista uuden talouden kilpailukykyä. Hanke pyrki kehittämään yritysten ja oppilaitosten työ- ja toimintakulttuuria ja niiden oppimista sekä Etelä-Savon toimijoiden alueellista ja kansainvälistä verkottumista (sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman kasvua). Tavoitteisiin pääsemiseksi hankkeen tarkoituksena oli kouluttaa osaajia digitaalisen sisällöntuotannon ja verkkoviestinnän, erityisesti e-oppimateriaalin suunnittelun ja tuotannon asiantuntijatehtäviin oppilaitoksiin, yrityksiin ja muihin organisaatioihin.

Hankkeen toteutus

eOppimaisterikoulutusta koordinoi Savonlinnan opettajankoulutuslaitos ja toteutuksesta vastasivat Savonlinnan OKL, Savonlinnan normaalikoulu, Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus sekä Savonlinnan seudun oppilaitokset ja yritykset. Koulutukseen liittyi kaksi laboratoriota. Koulutuksen laajuus oli 40 opintoviikkoa. Tieto- ja viestintäteknologioita hyödyntävien opintojen lopputuloksena oli kasvatustieteen maisterin tutkinto. Opintojen kestoksi päätoimisesti opiskellen arvioitiin 1,5 vuotta. Hankkeen kokonaiskustannukset olivat 478 400 euroa.

Hankkeen tulokset ja jatkuvuus

Itsearvioinnin mukaan hankkeessa saavutettiin yli odotusten tavoite Etelä-Savon toimijoiden alueellisen ja kansainvälisen verkottumisen lisäämisestä. Konkreettisena tuloksena syntyi eOppimisesta kiinnostuneiden henkilöiden kansallinen verkosto ja keskustelufoorumi yhteisen toiminnan ylläpitämiseksi ja tiedon välityskanavaksi. Hankkeen päättyessä työn alla oli myös eOppimisen osuuskunnan perustaminen. Muilta osin hankkeessa päädyttiin itsearvioinnin mukaan tavoitteen mukaisiin tuloksiin.

Opintonsa loppuun saattoi 33 aloittaneesta 16. Ongelmina nähtiin mm. opintojen uutuus ja työläisyys sekä se, että ennako-odotusten vastaisesti opintokokonaisuuteen ei saatu mukaan yrityksissä toimivia henkilöitä.

eOppimaisterikoulutuksen toimenpiteet jatkuvuuden turvaamiseksi tai pysyvämmän käytännön aikaansaamiseksi olivat:

- Hankehenkilöstön osaamistaitoa nostettiin projektin aikana. Saavutettua osaamista voidaan jatkossa hyödyntää ja sitä on siirretty kampuksen muulle henkilökunnalle.
- Hanke hankki kampuksen käyttöön joitakin ohjelmistolisenssejä.
- Hankkeen kokemusten perusteella voidaan alan täydennyskoulutusta suunnitella, markkinoida ja toteuttaa paremmin.
- Hankkeessa on luotu yhteistyö- ja asiantuntijaverkostoja, joita pyritään ylläpitämään.
- Monet sisällöistä ja pedagogisista malleista ovat siirtyneet osaksi normaalia toimintaa.
- Hanke on muodostanut jatko-opiskelijoiden ryhmän.

Hankkeen yhteys yliopiston rakennerahastostrategiaan

Yliopiston painoalueiden kehittämisen kannalta eOppimaisterikoulutuksessa keskeistä oli, että sen kautta voitiin SOKL:n opetusohjelmaan rakentaa syventävien opintojen yhdeksi suuntautumisalaksi ”Tietoyhteiskuntakasvatus” ja toisaalta jatko-opiskelijoiden ryhmän muodostuminen. Hankkeen nähtiin vahvistaneen vanhaa opetusohjelmaa uudistuneella opetussuunnitelmalla ja suunnitelluilla pätevöittämis- ja täydennyskoulutuksilla. Hankkeen katsottiin kehittäneen uusia taitoja sekä pedagogisen teoreettisen taustan osaamistasoa ja tuntemusta. Asenteiden katsottiin muodostuneen uusien teknologioiden ope-

tuskäytön soveltamiselle myönteisimmiksi. Hankkeella oli myös positiivisia vaikutuksia tutkimuksen toteuttamiseen. Yliopiston kansainvälistymistä hanke edisti projektin kansainvälisillä opettajilla.

Vaikutusalueen osaamisen suhteen hankkeen tulokset rajoittuivat eOppimisesta kiinnostuneiden yhteistyön lisääntymiseen. Tässä suhteessa yritysten henkilöstön vähäinen osallistuminen koulutukseen ja uuden hankkeen kannalta riittämätön alueen toimijoiden sitoutuneisuus osallistua sen toteuttamiseen vaikeuttivat tulosten saavuttamista. Opintonsa loppuun saattaneiden määrän perusteella hankkeen tehtävä alueen osaamisaukkojen paikkaamisessa ei saavuttanut täysin siltä odotettuja tavoitteita. Tuloksena syntyi kuitenkin yhteistyötä eOppimiseen erikoistuneen yrityksen kanssa ja erikoistoiden kautta eri oppilaitosten ja yritysten muodostaman verkoston kanssa. Vaikka opiskelijoista noin kolmasosa oli Etelä-Savosta, hanke toimi verkostojensa kautta myös kansallisella tasolla. Ammatissa toimivat osallistujat olivat omilla työpaikoillaan eräänlaisia ”uuden teknologian lähettäjiä”. Koulutuksesta oli etua myös työnhaussa.

4.4.2 Metsäalan etäopetuksen kehittäminen

Hankkeen tavoitteet

Metsäalan etäopetushankkeen tavoitteena oli kehittää Joensuun yliopiston metsätieteellisen tiedekunnan ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun metsä- ja puutalousalan koulutusta virtuaaliyliopiston ja virtuaaliammattikorkeakoulun edellyttämälle tasolle tehokkaasti lyhyessä ajassa. Hanke pyrki kehittämään virtuaalisia etäopetusmateriaaleja, kansainvälisille kohderyhmille tarkoitettuja kursseja, luomaan valmiuksia käyttää IC-teknologiaa ja virtuaalisia oppimisympäristöjä sekä erityisesti kehittämään ja toteuttamaan TenttiAkvaario – virtuaalinen tentti.

Hankkeen toteutus

Hanke toteutettiin vuosina 2001–2003 Joensuun yliopiston metsätieteellisen tiedekunnan ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun yhteistyönä ja lisäksi tehtiin yhteistyötä Joensuun yliopiston tietojenkäsittelytieteen laitoksen, pohjoiskarjalaisen Sordino Information Systems Oy:n ja Metsäntutkimuslaitoksen kanssa. Hankkeen kohderyhmänä olivat metsäalan opettajat, tutkijat ja opiskelijat, metsäalan yritykset ja organisaatiot sekä metsätietojärjestelmä- ja informaatioteknologiayritykset Suomessa ja ulkomailla. Hankkeen kokonaiskustannukset olivat 346 827 euroa.

Hankkeen tulokset ja jatkuvuus

Hankkeen keskeisinä tuloksina metsätieteellisessä tiedekunnassa tuotettiin runsaasti virtuaalista oppimateriaalia, kaksi virtuaalikurssia kansainväliseen opetukseen ja TenttiAkvaario-tuote. TenttiAkvaariosta tuli vakiintunut osa metsätieteellisen tiedekunnan opetusta ja virtuaalitenttien käyttöä pyritään laajentamaan myös muihin yliopistoihin. Hankkeessa kehitettyjä oppimateriaaleja käytetään ja kehitetään edelleen sekä Joensuun yliopistossa että Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa. Samalla opetushenkilöstön ammattitaito tuottaa virtuaalisia oppimateriaaleja kohentui.

Projektin itsearvion mukaan hankkeen tavoitteet toteutuivat suurelta osin yli odotusten. Varsinkin TenttiAkvaarion kehittämisessä onnistuttiin erittäin hyvin ja siitä saatiin kansainvälisille markkinoille suunnattu tuote, ”jolla on tädet edellytykset ainakin yliopistomaailman valloitukseen, jos ponnisteluja markkinointiin jatketaan”.

Hankkeen yhteys yliopiston rakennerahastostrategiaan

Joensuun yliopiston painoalojen osalta hanke vahvisti metsätieteellisen opetuksen uudistamista virtuaaliopetuksen ja -tenttimisen keinoin ja sen kautta edesauttoi metsätieteellisen tiedekunnan kansainvälisten yhteyksien vahvistamista. Toisaalta hankkeessa asetettua neljää suoritettua tutkintoa ei hankkeen kuluksa saavutettu. Etäopetusprojektilla voitiin hyödyntää metsätieteellisen tiedekunnan perusopetuksen kehittämistä. Uutta oli myös yhteistyö metsätieteellisen tiedekunnan ja tietojenkäsittelytieteen välillä. Ylei-

sesti yhteistyön nähtiin hyödyttäneen hankkeen kaikkia osapuolia, vaikka yhteistyö ei yliopiston ja ammattikorkeakoulun kanssa hankkeen alussa sujunut ”niin hyvin kuin aluksi oletettiin”. Todellisia yhteisesti tarvittavia oppimateriaaleja ei löytynyt.

Hankkeen erityispiirre oli sen kansainvälisyys, joka toteutui seminaareina, julkaisuina ja etäopetuskokeiluina Lleidan yliopiston kanssa. Myös Namibian yliopiston kanssa aloitettiin yhteistyö virtuaaliopetuksen kehittämiseksi.

Vaikutusalueen osaamisen näkökulmasta hankkeen tavoitteet ja tulokset olivat lähinnä välillisiä. Hankkeella oli kuitenkin lähtökohtana näkemys siitä, että valtakunnallisen ja globaalin kehityksen kärjessä kulkeminen tekee Pohjois-Karjalan metsäopetuksesta kansainvälisesti houkuttelevan ja vahvistaa entisestään Pohjois-Karjalan asemaa metsäosaamisen valtakunnallisessa keskittämisessä. Alueellisen verkostoitumisen kannalta merkityksellisintä oli hankkeen yhteistyö ammattikorkeakoulun, metsäntutkimuslaitoksen ja SordinoInformation Systemsin välillä. Hanke turvasi yhden työpaikan yliopistolla ja ammattikorkeakoulussa se ”turvasi osan useamman henkilön tuloista sekä kehitti usean hankkeeseen osallistuneen henkilön ammattitaitoa”.

4.4.3 Erikoismateriaalien tutkimuskeskus SMARC

Hankkeen tavoitteet

Vuonna 2000 käynnistyneen Erikoismateriaalien tutkimuskeskus SMARC -hankkeen tavoitteena on kehittää yhdessä alan teollisuuden kanssa materiaalialan innovaatioita tuotteiksi. Hanke tähtää erikoismateriaalien tutkimus- ja yritystoiminnan käynnistämiseen ja laajentamiseen Pohjois-Karjalassa. Vuosien 2004–2007 rahoituskauden ensisijainen tavoite on materiaalialan tutkimus- ja osaamispuheen kehittäminen.

Hankkeen taustalla on Joensuun yliopiston kemian laitoksessa harjoitettu laaja materiaalikemian tutkimustoiminta ja laitoksen opetuksen laatuksikköstatus.

Hankkeen toteutus

Joensuun yliopiston kemian laitoksen johtama SMARC-hanke käynnisti jo yhdessä toiminnan organisoimisen, yhteistyökanavien solmimisen ja hankkeen tiedottamisen kanssa tutkimus- ja tuotekehityshankkeita kaikilla sen materiaalitutkimuksen osaamisaloilla. Toiminta jatkui tutkimuskeskuksen osaamispotentiaalinsa kasvattamisella ja tutkimusinfrastruktuurin kehittämisellä. Yritysyhteistyön lisäksi hanke on syventänyt yhteistoimintaa Joensuun Tiedepuiston osaamiskeskusohjelmien kanssa. Yrityspohjalta tapahtuvan toiminnan selvittämistä käytännön tasolla on tehty mm. yrityshautomo Idekan kanssa. SMARC:in tutkimusorganisaation runko koostuu noin kymmenestä FM/FL-tason tutkijasta. Näiden ohella tutkimuskeskuksessa toimii johtaja, erikoistutkija ja laboratoriohenkilökuntaa. Hankkeen arvioitu kokonaisrahoitus on 3 765 500 euroa.

Hankkeen tulokset ja jatkuvuus

Edelleen käynnissä olevan SMARC-hankkeen tuloksena Joensuun yliopistoon on syntynyt erikoismateriaalien tutkimuskeskus, joka on luonut yhteistyöverkostoja alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Yliopiston sisällä yhteistyötä on tehty fysiikan laitoksen ja metsätieteellisen tiedekunnan kanssa ja Joensuun Tiedepuiston osalta muovi- ja metalliosaamiskeskusohjelman ja puu- ja metsäosaamiskeskusohjelman kanssa. Maakunnan materiaaliteollisuuden lisäksi hanke on tehnyt yritysyhteistyötä alan johtavien maakunnan ulkopuolella toimivien suomalaisyritysten kanssa, suomalaisten yliopistojen kanssa ja ulkomaalaisten yliopistojen kanssa Euroopassa, Yhdysvalloissa ja Etelä-Amerikassa.

Huippututkimuksen kautta keskus on tuottanut uutta ja kansainvälisen tason perusosaamista strategisesti suunnitelluilla materiaalitutkimuksen osa-alueilla. Tätä tietoa ja taitoa on sovellettu laajasti yritysten

tuotekehityksen tukena maakunnassa ja valtakunnallisesti. Hankkeessa on edistetty Pohjois-Karjalan kannalta tärkeiden avainosaajien ja osaamisintensiivisten tutkimusrakenteiden muodostumista maakuntaan. Hanke on järjestänyt tuloksiaan esitteleviä seminaareja, tuottanut kansainvälisiä julkaisuja ja opinäytetöitä. Lisäksi Smarcin tavoitteiden toteuttamiseen on liittynyt lukuisia laitehankintoja.

Smarc-hankkeessa kehittyvä materiaaliteknologian osaaminen, nykyaikainen tutkimusinfrastruktuuri, koulutetut avainhenkilöt sekä muodostuneet tutkimuslaitos- ja yrityskontaktit avaavat ilmeisen kestävät puitteet toiminnan pitkäjänteiselle jatkamiselle.

Hankkeen yhteys yliopiston rakennerahastostrategiaan

Smarc-hanke on hyvä esimerkki toiminnasta, joka tukee Joensuun yliopiston painoaloihin kuuluvan erikoistuneen huipputeknologian osaamispääoman, tutkimuksen ja näihin perustuvien yrityssovellusten pitkäjänteistä kehitystyötä. Smarc on hanke, jossa rakennerahastoinstrumentti on mahdollistanut jo ennestään laitoksen valitsemien tutkimusalojen kehittämistä.

Toiminnan alueellisen osaamisen vahvistuminen välittyy yksilöidysti mitoitettun ja räätälöidyn asiakasläh- töisen tilaustutkimuksen kautta. Uusi yritys voi tilaustutkimuksena toteuttaa osan tutkimus- ja tuoteke- hitystyöstä Erikoismateriaalien tutkimuskeskuksessa, joka tarjoaa samalla monipuolisen osaamis- ja lai- teinfrastruktuurin. Yrityksille voidaan tarjota alan koulutettua tutkimushenkilöstöä, joka voi joustavasti siirtyä yrityksen palvelukseen. Tutkimuskeskus tarjoaa myös verkottumispohjan kansallisiin ja kansain- välisiin materiaalialan osaajiin.

Hanke on vahvistanut kemian laitoksen alueellisia ja kansallisia yhteyksiä yritysmaailmaan sekä alan kan- salliseen ja kansainväliseen huippututkimukseen. Laitehankintojensa kautta se on vahvistanut myös tut- kimustyön ja yritysten tilaustutkimusten toimintaedellytyksiä. Hankkeen konkreettiset vaikutukset uusi- en yritysten tai työpaikkojen syntymiseen eivät ilmene hankkeen seurantaraporteista. Mutta pelkästään yliopiston oman tutkimus- ja laboratoriohenkilöstön työllistäjänä sillä on ollut suurta merkitystä.

4.4.4 Raja- ja lähialueosaamisverkosto RAILO

Hankkeen tavoitteet

Raja- ja lähialueosaamisverkoston (Nebex; Network of Border Expertise) tavoitteena oli lisätä korkeata- soista tiedon tuotantoa ja koulutusta sekä välittää osaamista liike-elämän hyödynnettäväksi tukemalla eri tahojen yhteistyötä, välittämällä tietoa toisaalta tutkimuksen ja koulutuksen tarpeista ja toisaalta niiden tuloksista sekä edistää alueen osaajien tunnettavuutta kansainvälisellä, kansallisella ja alueellisella tasolla. Verkoston tavoitteena oli liittää osaaminen osaksi valtakunnallista osaamiskeskusohjelmaa.

RAILON tavoitteet jaoteltiin alueellisiin, kansallisiin ja kansainvälisiin tavoitteisiin. Alueellisella tasolla hankkeen päämääränä oli perustaa Pohjois-Karjalaan raja-alueosaamiseen keskittyvä osaamiskeskus. Sen tärkeimmäksi tehtäväksi nähtiin tutkijoiden, kouluttajien ja liikemaailman asiantuntijaorganisaatioiden yhteistyön edistäminen ja yhteisten toimintafoorumien luominen Interreg III A Karjala -ohjelma- alueella. Kansallisella tasolla hankkeen oli tarkoitus profiloitua merkittäväksi tiedon ja osaamisen tuotta- jaksi raja- ja lähialuekysymyksissä erityistehtäväänään Karjalan tasavallan sosio-ekonomisen kehityksen ja kehitysstrategian seuranta. Kansainvälisellä tasolla hankkeen tarkoituksena oli tuottaa jatkuvaan seuran- taan perustuvaa, kansainvälisesti korkeatasoista tietoa ja koulutusta Venäjästä, erityisesti Suomen lähi- alueista, sekä kanssakäymisen muodoista ja malleista eriarvoisella rajalla.

Hankkeen toteutus

Vuosina 2002–2004 toteutetun hankkeen hallinnoinnista vastasi Joensuun yliopiston täydennyskoulu- tuskeskus. Partnereina hankkeessa olivat Joensuun kaupunki, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä, Pohjois-Karjalan kauppakamari sekä Karjalan tasavallassa Pet-

roskoin yliopisto, Petroskoin kaupunki ja Venäjän tiedeakatemian Karjalan tiedekeskus. Hankkeen alussa päätoimenpiteenä oli alueellisen verkoston luominen ja hakemuksen valmistelu valtakunnalliseen sisäasianministeriön osaamiskeskusohjelmaan. Tämä hakemus ei kuitenkaan tullut hyväksytyksi, jolloin verkoston yhteistyön painopisteiksi linjattiin raja-alueen työ- ja koulutusmarkkinoinnin toimivuus, työvoimatarpeen tarjonnan ja kysynnän ennakointi raja-alueella ja raja-alueen aseman hyödyntäminen koulutuksen kehittämisessä Pohjois-Karjalassa. Hankkeen lopussa vuonna 2004 huomioitiin vielä työmarkkinoiden toimivuuteen ja osaajien liikkuvuuteen liittyvä lainsäädäntö ja menettelytavat. Hankkeen kokonaiskustannukset olivat 525 731 euroa.

Hankkeen tulokset ja jatkuvuus

Hankkeen alkukauden tuloksena oli raja- ja lähialueosaamisen verkoston luominen ja yhteyksien solminen Karjalan tasavallan partnereihin. Lisäksi hanke järjesti yhteistyössä Pohjois-Karjalan kauppakamarin kanssa EuroRussia-infotilaisuuden. Seuraavina toimintavuosina hanke järjesti Pohjois-Karjalan ja Karjalan tasavallan työ- ja koulutusmarkkinoita koskevia seminaareja ja tuotti useita aihepiiriä käsitteleviä selvityksiä. Projektin aloitteesta syntyi Raja-alueiden yhteiskuntakehitys ja kulttuurien vuorovaikutus -työryhmä, jonka tehtävänä oli laatia tiedekuntien ja laitosten Venäjä-yhteistyön tavoitteet ja kehittämisstrategiat. Aloitteita hankkeen taholta tehtiin ulkoministeriön lähialueyksikön hajasijoittamisesta ja Pohjoisen ulottuvuuden tietokeskuksen sijoittamisesta Itä-Suomeen. Vuonna 2004 tehtiin Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoituksella selvitys pohjoismaisen Venäjä-yhteistyön kehittämiskeskuksen perustamisesta Pohjois-Karjalaan. Selvitys ei johtanut jatkotoimenpiteisiin.

Hankkeen yhteys yliopiston rakennerahastostrategiaan

RAILO-hanke tuki Joensuun yliopiston reuna- ja raja-alueille suuntautuvaa osaamista ja vastasi selvitystöiden osalta alueen tutkimustarpeisiin. Vaikutusalueen osaamisen kannalta hankkeen keskeisenä tuloksena oli verkostomainen toimintamalli, joka lisäsi ”yhteistyötä, ideointia ja alueen monialaisen osaamisen hyödyntämistä”. Työllisyyden vahvistamisen osalta hanke kirjasi saavutuksenaan sen, että ”parhaita” raja- ja lähialueosaajia on hakeutunut alueelle syntyneisiin työpaikkoihin, kuten Cross-Border Universityyn”. Vaikka hankkeen alkuperäinen tavoite osaamiskeskuksen perustamisesta ei toteutunut, kehittyi hankkeen myötä Joensuuhun raja- ja lähialueyhteistyön ympärille hyvin verkostoitunut lähialueyhteistyön osaamiskeskittymä.

Joensuun yliopiston rakennerahastostrategian näkökulmasta RAILO-hankkeen keskeisin merkitys on sen lähialueelle suuntauneen kansainvälisen toiminnan organisoimisessa. Hankkeen kansainvälistymisen laajentamisessa ja syventämisessä oli rahoitusongelmia ja hankkeen alkuvaiheessa myös yhteistoimintaongelmia, jotka osittain johtuivat rajantakaisen osapuolen hallinnollisten muutosten aiheuttamasta epävarmuudesta. Hankkeen päättyessä sen pysyvä vaikuttavuus jäi kuitenkin yhteistyöverkoston tulevan aktiivisuuden varaan.

Lukuisten selvitysten ja seminaarien kautta RAILO pyrki saavuttamaan sille asetetut kansainväliset, kansalliset ja alueelliset tavoitteet. Kansainvälisen tason tavoitteisiin nähden hanke jäi keskeneräiseksi. Toisaalta hanke edisti yliopiston muun raja-alueisiin liittyvän tutkimustoiminnan ja yhteistyöverkostojen muodostumista. Hankkeen raportoinnin perustella ei käy ilmi, missä määrin hankkeella voitiin konkreettisesti lisätä elinkeinoelämän ja erityisesti alueen vahvimpien toimialojen mahdollisuuksia hyötyä korkeatasoisesta osaamisesta ja rajan yli tapahtuvasta yhteistyöstä.

4.4.5 Mediakulttuurin keskus

Hankkeen tavoitteet

Vuosina 2000–2004 toteutetun hankkeen päätavoitteena oli perustaa Joensuun yliopistoon Mediakulttuurin keskus, jonka erikoisaloina olivat uusmedian sisältöjen ja käytäntöjen tutkimus sekä alan sisältöasiantuntijoiden koulutus. Keskukseen tavoite oli kehittää osaamista kolmella tasolla: 1) soveltavassa

mediakulttuurin tutkimuksessa, 2) koulutuksessa ja 3) luovassa sisältötuotannossa. Koulutuksen erityistarkoituksena oli muodostaa maisterikoulutusta tukeva ohjelma.

Projektin lähtökohtana oli yhteiskunnan medioitumiskehitys ja sen myötä media- ja informaatioteknologian yhä laajempi käyttö yhteiskunnan eri alueilla perinteisten tiedotus- ja viestintätoimintojen lisäksi. Joensuun yliopiston ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun media- ja informaatio-teknologiaohjelmien sijoittuminen Joensuun Tiedepuistoon tarjosi teknologisen ympäristön sisältöasiantuntijuuden kehittämiseen. Joensuun yliopiston nähtiin tuovan tähän teknologiseen keskittymään humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen tietämyksen, joka perustui mediakulttuurien sisältöjen kriittiseen arviointiin ja uutta luovaan kehittämiseen. Taustalla oli myös vuonna 1996 yliopiston humanistisessa tiedekunnassa käynnistynyt teksti- ja mediakoulutus.

Hankkeen kohderyhmänä olivat yliopiston opiskelijat, media- ja informaatioteknologian koulutuslaitokset, viestintä- ja media-alan tutkimus- ja koulutusyksiköt sekä sisällöntuotantoyritykset.

Hankkeen toteutus

Projekti toteutettiin Joensuun yliopiston suomen kielen ja kulttuuritieteiden laitoksen alaisuudessa. Hankkeen yhteistyökumppaneina olivat Joensuun yliopistossa mm. sosiologian, vieraiden kielten ja tietojenkäsittelytieteen laitokset. Maakunnallisista kumppaneista tärkein oli Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun viestinnän koulutus, minkä lisäksi hanke toimi yhteistyössä ammattikorkeakoulun media-alan projektien kanssa. Kansallisella tasolla yhteistyötä tehtiin muiden yliopistojen media-alan opetusyksiköiden kanssa. Hankkeella oli lisäksi laaja kansainvälinen yhteistoimintaverkosto. Hankkeen kokonaiskustannukset olivat 846 480 euroa.

Projektin koulutus muodostui kolmesta opintokokonaisuudesta: mediakulttuurin perusteet (10 ov), harjoitusosio (10 ov) ja mediakulttuurin aineopinnot (20 ov). Vuosittain koulutuksen otettiin 12–20 opiskelijaa.

Hankkeen tulokset ja jatkuvuus

Projektin saavutti suureksi osaksi tavoitteensa. Tavoiteltu Mediakulttuurin keskus vakiintui ja mediakulttuurin opetuksesta tuli osa suomen kielen ja kulttuuritieteiden laitoksen opetustarjontaa. Hankkeen aikana 186 opiskelijaa (mukana myös ammattikorkeakoulun opiskelijat) suoritti peruskurssin. Perus- ja aineopintokokonaisuuden suoritti 58 yliopiston opiskelijaa. Hankkeen tuloksena yliopiston ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun viestinnän koulutuksen yhteistyö syveni ja laajeni. Lisäksi hankkeessa tuotettiin lukuisia alaa koskevia julkaisuja, oppimateriaalia, harjoitustöitä ja muuta tiedotusmateriaalia sekä järjestettiin alan seminaareja.

Uusien yritysten perustamisen suhteen hankkeessa ei päästy alkuperäiseen tavoitteeseen. Opiskelijoiden halukkuus yrittäjyyteen ja yritysten perustamiseen säilyi vaatimattomana. Itse koulutukseen osallistui neljä yrittäjää, joista kaksi suoritti opinnot päätökseen.

Hankkeen jatkuvuuden projektin päättymisen jälkeen turvasi osaksi aikaa se, että opetusministeriö myönsi Joensuun yliopistolle vuosiksi 2004–2006 erityismäärärahan mediakulttuurin kehittämiseen. Sen myötä voitiin järjestää mediakulttuurin aineopintokokonaisuus osana suomen kielen ja kulttuuritieteiden opetusta. Samoin hanke valmisti mediakulttuurin maisterikoulutusohjelman aloittamista Joensuun yliopistossa. Kyseinen ohjelma käynnistyi yliopistossa vuonna 2005.

Hankkeen yhteys yliopiston rakennerahastostrategiaan

Mediakulttuurin keskus voidaan nähdä Joensuun yliopiston perusstrategian ja rakennerahastostrategian valossa hankkeena, joka kohdistui lupaaviin uusiin avauksiin ja joka huomioi työmarkkinoiden kehitys-

tarpeet. Projektin monien kumppanuussuhteiden luominen ja ilmeinen toimivuus hankkeen toteuttamisen aikana vahvisti yliopiston alueellista vaikuttavuutta, vaikka media-alan yrittäjyyden kehittämisessä ei hankkeessa tavoitteiden mukaisesti onnistuttukaan.

Hankkeella oli jo asettamiensa tavoitteiden osalta selkeä yhteys mediakulttuurin kriittiseen tutkimukseen, mikä vahvisti sen yliopistollista roolia. Hanke oli myös aktiivinen kansainvälisten yhteyksien luomisessa ja loi osaltaan pohjaa Joensuun mediaosaamisen keskittymään yhdessä Pohjois-Karjalan ammatikorkeakoulun kanssa, millä pitemmällä aikavälillä nähdään olevan positiivisia aluetalouden kehitykseen liittyviä vaikutuksia.

Vuonna 2003 tehdyssä hankkeen arvioinnissa todettiin, että media-alan luonteen ja osin myös toiminnan kansallisen kehitysvaiheen vuoksi on ratkaisevaa, että yliopisto kykenee rakentamaan ja säilyttämään tiiviin kosketuksen alan käytäntöön. Mediakulttuurin keskus -hankkeella oli rakennerahastohankkeita ajatellen poikkeuksellisen vahva yhteys alan tutkimukseen. Tämä vahvisti sen sijoittumista yliopistoon, mutta toivottu alan yliopistollisen osaamisen soveltaminen media-alan käytäntöön konkreettisena kulttuuriteollisuuden yrittäjätoimintana jäi tulevan hanketyön haasteeksi.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

5.1 Arvioinnin yhteenvetoa

Tämän arvioinnin keskeinen tehtävä oli arvioida Joensuun yliopiston vuosien 2000–2006 Itä-Suomen Tavoite 1 -ohjelmahankkeiden ja Interreg IIIA/Naapuruusohjelmahankkeiden toteutumista niille yliopiston strategiassa ja rakennerahastostrategiassa asetettuihin tavoitteisiin nähden. Strategioiden ydinasi-
oita ovat osaamisen vahvistaminen, kansainvälistymisen edistäminen ja yliopiston ja sen toimintaympäristön vuorovaikutuksen syventäminen. Hanketyön päätavoitteina on ollut yliopiston painoalojen ja uusien lupaavien monitieteisten alojen kehittäminen, yliopiston toimintaedellytysten kehittyminen, yliopiston alueellisen roolin vahvistuminen sekä vaikutusalueen osaamisen, aluetalouden ja työllisyyden vahvistuminen.

Arviointitulosten perusteella osaamisen vahvistamista voidaan ensiksi tarkastella Joensuun yliopiston painoalojen ja uusien lupaavien monitieteisten alojen kannalta ja toiseksi vaikutusalueen alueellisen kehittämisen näkökulmasta.

Hankkeiden määrällinen jakauma yliopiston laitosten välillä ja hanketyöstä annetut kommentit osoittavat, että hanketyö on ollut merkittävintä yliopiston painoaloilla kolme ja neljä. Ensin mainitun painoalan eli erikoistuvan huipputeknologian hankkeet keskittyvät fysiikan, kemian ja tietojenkäsittelytieteen laitoksille. Samaan painoalaan ohjelmakauden aikana määriteltyjä hankkeita on ollut myös opetusteknologiakeskuksessa ja Savonlinnassa kansainvälisen viestinnän laitoksella käännösteknologiassa. Varsinkin fysiikan, kemian ja tietojenkäsittelytieteen laitokset ovat erikseen ja monitieteisessä yhteistyössä luoneet hankkeita, joissa on edistetty rakennerahastojen edellyttämän alueellisen kehittämistyön lisäksi näiden tieteenalojen soveltavaa tutkimusta ja strategista perustutkimusta. Hankkeet ovat edistäneet myös yliopiston kansainvälistymistä opetus- ja tutkimusverkostojensa kautta. Näiden tieteenalojen kumppanuudesta ja yhteistyöstä hyvinä käytäntöinä ovat Smarc ja Infotonics Center. Perustuessaan arvioiden mukaan kansainväliseen huippuosaamiseen ja sen tehokkaaseen hyödyntämiseen rakennerahastohankkeina niiden jatkuvuus yliopiston toiminnassa ja siten vaikuttavuus yliopiston osaamisperustan vahvistamisessa näyttää turvatulta. Hankkeiden kehittämisessä EU-rahoitus on ollut merkittävä lisä.

Painoalan neljä eli reuna- ja raja-alueiden yhteiskuntakehityksen ja kulttuurien vuorovaikutuksen kohdalla hankkeiden määrä on yliopiston sisällä suhteellisesti suuri ja merkittävin Interreg- ja Naapuruusoh-

jelmahankkeissa. Painoalalla aktiivisimpia toimijoita ovat olleet yliopiston täydennyskoulutuskeskus ja Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus, jotka osaamiseen siirtoon keskittyneinä laitoksina ovat välittäneet yliopiston useiden tiedelaitosten osaamista. Tästä osoituksena on näiden laitosten ohjelmakaudella tiivistynyt yhteistyö yliopiston tiede- ja erillislaitosten kanssa kuten esimerkiksi täydennyskoulutuskeskuksen ja Karjalan tutkimuslaitoksen yhteistyö raja-aluehankkeissa. Painoalan konkreettisia tuloksia rakennerahastojen hyödyntämisestä ovat Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus ja Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatian perustaminen sekä Savonlinnan matkailun verkostoyliopistotoiminnan kehittäminen. Vaikka raja-alueiden kehittämisessä esim. RAILO-projektissa sen verkostoitumisen hyödyt jäivätkin toimintaverkoston tulevan aktiivisuuden varaan, ovat Interreg-hankkeet kokonaisuudessaan antaneet virikkeitä raja-alueiden tutkimuksen kehittämiselle Karjalan tutkimuslaitoksella, Cross Border Universityn syntymisessä ja samalla lisänneet raja-alueututkijoiden kansainvälistä verkottumista. EU-rahoitus osaamisalan konkreettisten tulosten kannalta katsottiin hyvin merkitykselliseksi.

Opettajien koulutukseen ja kasvatukseen painottuvan yliopiston painoala yhden hankkeet ovat hajonneet soveltavan kasvatustieteen laitoksen, Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen opetusteknologiakeskuksen, tietojenkäsittelytieteen, täydennyskoulutuskeskuksen ja Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus hallinnoimiin hankkeisiin. Niiden hyvinä tuloksina on pidetty erityisesti opetusteknologian ja verkostomaisen opetuksen kehittämistä, joka on vaikuttanut myös yliopiston perusopetukseen. Savonlinnassa tehdyt osaamisalan kokeiluhankkeet ovat antaneet virikkeitä myös kasvatustieteen tutkimustyöhön ja lisänneet esim. eOppimaisterikoulutuksessa kansainvälistä opettajavaihtoa. Täydennyskoulutuskeskuksen kautta on kehitetty erityispedagogiikan opetusta ja vahvistettu yrittäjyyksikasvatuksen asemaa yliopiston perusopetuksessa. Kasvatustieteen alalla kuitenkin huolta kannettiin hankkeiden tulosten vähäisestä siirtävyydestä yliopiston sisällä ja yleisemminkin niiden jatkuvuudesta yliopistossa. Painoalalla EU-rahoitus on mahdollistanut kokeilu- ja kehittämistoiminnan, mikä muuten olisi jäänyt paljon vähäisemmäksi. Metsiin, muihin uusiutuviin luonnonvaroihin ja ympäristöön liittyviä hankkeita on ohjelmakaudella toteutettu suhteellisesti niukasti, mistä syystä niiden tuottama lisäarvo koko painoalan kehitykseen jää vähäiseksi. Metsätieteellisessä tiedekunnassa etäopetuksen kehittämishanke on arvioitu toteutuneen kuitenkin tavalla, jolla on selvästi ollut merkitystä tiedekunnan opetuksen uudistamiseen, kansainvälistymiseen ja tehtyjen innovaatioiden kiinnostukseen muissa yliopistoissa Suomessa ja ulkomailla. Metsäala on voinut toteuttaa kehittämishankkeitaan kuluvalle ohjelmakaudella ilman rakennerahastoinstrumenttiäkin, jonka merkitys tulevaisuudessa katsottiin tärkeäksi.

Uusien kehitettävien alojen kohdalla rakennerahastohankkeiden suurin hyöty on kohdistunut Savonlinnassa matkailualan kehittämiseen ja Joensuussa media-alan opetukseen. Hanketyö on vahvistanut näiden molempien alojen juurtumista osaksi yliopiston perusopetusta ja luonut mahdollisuuksia alojensa tutkimustyön suorittamiselle. Media-alan osalta hanketyön jatkuvuus näkyy käynnistyneessä alan maisteriohjelmassa, joskin alan rakennerahastoriippuvaisuus luo sille edelleen oman epävarmuutensa. Muista kehitettävistä aloista rakennerahastohankkeet ovat vähäisessä määrin hyödyttäneet oikeustieteen asemaa yliopistossa. Samaa ei voida sanoa liiketalousosaamisen vahvistamisesta, mikä on nähty varsinkin yliopiston ulkopuolella puutteena yliopiston ohjelmatyössä. Uusien alojen kehittämisessä EU-rahoituksella on ollut ratkaisevan suuri merkitys matkailu- ja media-aloille.

Yliopiston vaikutusta rakennerahastohankkeiden kautta alueellisen kehityksen ja alueellisen innovaatio-toiminnan vahvistamiseen voidaan pitää merkityksellisenä. Tältä osin näkemykset perusasioista olivat samansuuntaisia sekä yliopiston sisällä että sen yhteistyökumppaneiden taholla.

Yliopiston vaikutus aluetalouteen ja alueen kulttuuri- ja palvelurakenteiden muotoutumiseen nojaa pitkällä tähtäimellä siihen, että yliopisto hanketyöllään osana muuta yliopiston toimintaa säilyttää ja vahvistaa osaamisperustansa. Yliopiston mukanaolo alueellisessa kehittämisessä on myös imagollinen, alueen ja varsinkin Joensuun ja Savonlinnan seutukuntien vetovoimaisuutta vahvistava tekijä. Tästä syntyvän luottamuksen säilyttäminen Etelä-Savossa jatkossakin nähtiin Savonlinnassa tärkeänä.

Rakennerahastohankkeiden alueellisessa merkittävyudessa arvioinnissa nousi esille joitakin keskeisiä painotuksia. Sekä yliopiston sisällä että sen ulkopuolisten haastateltavien joukossa yliopiston yhteistyö Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun ja Joensuun Tiedepuiston kanssa nousi alueellisen innovaatio-toiminnan keskiöön. Molempien korkeakoulujen johdon taholta nähtiin kärkihankesopimusten toimineen varsin hyvin. Myös yliopiston muiden sidosryhmien osalta sopimusten nähtiin sitoneen vahvat alueelliset toimijat hanketyössä yhteen ja siten täsmentäneet yliopiston alueellisia kehittämistavoitteita. Toisaalta keskushallinnosta käsin oli tuotu epäilyksiä tällaisen sopimuksen liiallisesta sitovuudesta hankkeiden kilpailuttamisen kannalta.

Yliopisto on hanketyöllään vahvistanut Savonlinnan matkailualan osaamiskeskittymää ja osallistunut Pohjois-Karjalan osaamiskeskusohjelman toteutukseen. Viimeksi mainitun kohdalla osallistuminen on painottunut osaamiskeskusohjelmaan muoviklusteriin. Alueellisten yhteistyökumppaneiden taholta olisi toivottu yliopiston aktiivisempaa panosta osaamiskeskuksen kehittämiseen erityisesti metsäsektorin kohdalla. Vaikka sekä yliopiston että aluetoimijoiden taholta todettiin realiteettina se, ettei yliopiston osaamisperusta ja alueen elinkeinoelämän teollisuuden ja teknologisen innovaatiotoiminnan kehittäminen kohtaa aina parhaalla mahdollisella tasolla, koettiin esim. Tekesin taholla yliopiston rakennerahastoilla optiikan ja materiaalikemian strateginen ja soveltava tutkimus sekä alue- että kansantalouden kannalta merkitykselliseksi. Toiseksi vaikka yliopistossa ja sen ulkopuolella nähtiin nopeisiin muuttuviin tarpeisiin vastaavan täydennyskoulutuksen ja maisteriohjelmien kaltaisen täsmäkoulutuksen alueellinen merkitys, katsottiin yliopiston ulkopuolella sen toimineen odotettua vähemmän liiketoimintaosaamisen, markkinoinnin, johtamisen ja akateemisen yrittäjyyden alueilla. Näiltä osin yliopiston suhteellinen asema on heikompi kuin yksittäisillä konsulttiyrityksillä ja ammattikorkeakoululla. Toisaalta yliopiston sisällä nähtiin, että juuri yrittäjäkoulutuksessa yliopisto on astunut toiminta-alueelle, joka ei kuulu sen rakennerahastostrategisiin painotuksiin. Kolmanneksi vaikka yliopistossa ja sen ulkopuolella yliopiston merkitys ja vastuu raja- ja lähialueyhteistyön kehittämisessä on tunnustettu, ei tässä saavutettujen tulosten vaikutavuudesta oltu täysin samanmielisiä. Ohjelmakauden loppupuolella tämän alueen kehittämistyön koettiin eräissä vastauksissa menettäneen johtavan punaisen lankansa ja siitä puuttuvan maakunnan ja yliopiston yhteinen kokoava näkemys.

Varsinaisen yrittäjyyden ja työllisyyden kehitykseen yliopiston vaikutus on arvioinnin perusteella hanketyön kautta varsin vähäinen ja vaikuttavuus suureksi osaksi välillistä ja tuloksia tuottavaa vasta pitämällä viiveellä. Näiden tavoitteiden osalta hankesuunnittelussa on astuttu realistisemmalle tasolle ohjelmakauden etenemisen myötä. Yliopiston hankkeet ovat kohdistuneet pikemminkin yritystoiminnan toimintaedellytysten parantamiseen ja työvoiman osaamisen lisäämiseen. Yritystoiminnan osalta esille nousivat muutamat fysiikan erikoistuneeseen huipputeknologiaan nojautuvien yritysten perustaminen ja Smarcin aktiivinen yritys yhteistyö. Media-alan hanketyössä varsinainen yrittäjyys ei lisääntynyt. Täydennyskoulutuskeskuksen hallinnoimassa yrittäjien sukupolvenvaihdosta edistävässä projektissa luotiin uutta yrittäjyyttä, mutta toisaalta se nähtiin hankkeena, jonka ”oikea” paikka ei ollut yliopistossa. Työllisyyden edistämisen kannalta yliopisto koettiin merkittävänä projektityöntekijöiden työllistäjänä ja kouluttajana projektityöntekijöiksi myös muiden tahojen hallinnoimiin projekteihin. Lopuksi on todettava erikseen työvoimahallinnon kiittämä työpoolihanke, jossa yliopisto on mukana partnerina ja jossa yliopiston tekemä toimintatutkimus Karjalan tutkimuslaitoksella on arvion mukaan siirrettävissä suoraan muiden EU-maiden työvoimahallinnon käytäntöihin.

Yliopiston rakennerahastostrategian ytimeen on määritelty kansainvälistymisen edistäminen. Kiistatta Interreg- ja Naapuruusohjelmahankkeiden kautta tämä on toteutunut raja-alueyhteistyössä, mutta muilta osin hanketoimintaa kokonaisuutena tarkasteltaessa kansainvälistyminen ei ole toteutunut tavoitteiden mukaisesti. Osin tätä selittää Tavoite 1 -ohjelman säädökset ja rajoitukset, jotka ovat kohdistuneet mm. matkustamiseen ja kohderyhmien rekrytoinnin alueellisiin rajauksiin. Haastattelujen perusteella kuitenkin monissa yksittäisissä hankkeissa oli niiden kautta lisätty kansainvälistä opettajien vaihtoa, järjestetty

kansainvälisiä seminaareja ja esitelty hankkeiden tuloksia kansainvälisissä julkaisuissa. Tällaisia hankkeita olivat esim. tässä evaluoinnissa yksityiskohtaisemmin tarkastellut hankkeet. Kansainvälistymisen osalta on syytä tähdentää kiitosta saanutta maahanmuuttajakoulutusta, jonka merkitys tulevaisuudessa koettiin yhä tärkeämmäksi.

Nykyinen Tavoite 1 -ohjelmakausi on vahvistanut yliopiston kumppanuutta monien rakennerahastostrategiassa läheisimmiksi yhteistyökumppaneiksi määriteltujen sidosryhmien kanssa. Näin on tapahtunut Pohjois-Karjalan maakuntaliiton, Itä-Suomen lääninhallituksen, Tekesin Joensuun yksikön, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun ja Joensuun Tiedepuiston kanssa. Alueellisen innovaatiotoiminnan kannalta yhteistyö näyttää sujuneen poikkeuksellisen mallikkaasti ja luottamuksellisesti yliopiston ja Tekesin välillä. Vastaavasti yhteistyö Pohjois-Karjalan TE-keskuksen työvoimaosaston kanssa on vähentynyt, kun lääninhallituksen merkitys koulutusprojekteissa on alueellisesti vahvistunut. Samoin yhteistyö yliopiston ja kuntien kautta on vähäisempää haastattelujen perusteella Pohjois-Karjalassa kuin Etelä-Savossa. Tiettyjä hallinnollisia ongelmia on esiintynyt yliopiston hanketoimijoiden ja rahoittajien kesken, mutta niiden olemassaoloa ei mikään taho pitänyt ylivoimaisina. Hanke-esitysten alueellisen merkittävyyden osalta eriäviä käsityksiä näyttää ilmennän ohjelmakauden lopulla Savonlinnan kampuksen ja rahoittajien välillä sekä Pohjois-Karjalassa metsätieteiden hankesuunnitelmien ja rahoittajien välillä. Yli-maakunnalliset hankkeet koettiin hallinnollisesti voittopuolisesti vaikeina. Myöskään yliopiston strategiaan sisältynyt laaja yhteistyö hanketoiminnassa muiden Itä-Suomen yliopistojen kanssa ei ole toteutunut, minkä katsottiin johtuvan yliopistojen kilpailusta ja maakunnallisista näkemyseroista kehittämistyön painoalueista.

Näiden ongelmien lisäksi yliopiston hanketoimintaan vaikuttaa se, että rakennerahastojen käyttämisen suhteen eri laitoksilla on asenteisiin ja kokemuksiin perustuvia erilaisia toimintakulttuureja. On laitoksia, joissa projektityyppisen kehittämistyön ei katsota kuuluvan laitoksen ensisijaisiin tehtäviin, jos ne eivät hyödytä laitoksen perustutkimusta, opetusta tai henkilöstön kehittymistä. Toisaalta on laitoksia, joissa perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen raja määritellään väljemmin, jolloin rakennerahastohankkeita on voitu tai osattu hyödyntää myös laitoksen perustehtäviin. Ongelmia aiheuttaa lisäksi hankkeiden jatkuvuuden takaaminen ja niissä toimivien henkilöiden työsuhteiden epävakaisuus. Yliopiston ulkopuolella on myös vääriä mielikuvia ja odotuksia yliopiston osaamisen suhteen. Tämä voi rajoittaa tai vääristää hankkeideointia ja suunnittelua ja johtaa vääriin odotuksiin hankkeiden tulosten kohdalla sekä yliopiston ulkopuolella että sen sisällä. Yliopiston toiminta-alueen osaamisintensitiivisen teollisuuden vähäisyys luo omat rajoituksensa yliopiston hyödyntämiseen, ja toisaalta yliopisto ei voi mennä mukaan sen osaamisaloihin huonosti sopiviin hankkeisiin.

5.2 Kohti uutta ohjelmakautta

Tässä arvioinnin viimeisessä luvussa tarkastellaan työn hyödynnettävyyttä vuosien 2007–2013 rakennerahastojen ohjelmakautta varten. Esitetyissä suosituksissa on huomioitu arvioinnin tulosten lisäksi ne toimintaraamit, jotka sisältyvät tämänhetkisen tietämyksen mukaan uuden ohjelmakauden keskeisiin tavoitteisiin ja yliopiston uusimpaan toimintastrategiaan ja sen sisältämiin alueellisen vaikuttamisen tavoitteisiin.

Suomessa toteutetaan ohjelmakaudella 2007–2013 alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoitetta ja Euroopan alueellinen yhteistyö -tavoitetta. Näistä ensimmäinen tavoite keskittyy erityisesti tutkimukseen, innovointiin, saavutettavuuteen ja työpaikkojen luomiseen. Jälkimmäinen tavoite tähtää unionin alueen yhdentymiseen kaikilla osa-alueilla sekä rajat ylittävään yhteistyöhön ja parhaiden käytäntöjen vaihtoon. Kansallisesti ja alueellisesti ohjelmalla vastataan menestyksekkäästi kiristyvään kansalliseen ja kansainväliseen kilpailuun, ennakoidaan ja reagoidaan joustavasti maailmatalouden muutoksiin ja toimintaan houkuttelevina yritys-, osaamis-, työ- ja asuinympäristöinä.

Joensuun yliopisto määrittelee vuosien 2006–2012 yleisstrategiassaan, että yliopistolla on vahva kansainvälinen missio, jossa korostuvat sekä lähialueen että globalisaation haasteet. Yliopisto profiloituu oppiaine- ja tiedekuntarajat ylittävien laajojen osaamisalojensa kautta. Niiden sisällä vahvat osaamiskeskittymät muodostavat terävät huiput, jotka yltyvät kansainväliselle tasolle. Vahvojen osaamisalojen lisäksi yliopistolla on joukko kehittyviä aloja, joilla tuetaan profilaatiota ja innovatiivista uusiutumista. Uudessa strategiassa aikaisempaan nähden jossakin määrin sisällöllisesti muuttuneet yliopiston vahvat osaamisalat ovat:

1. Kasvatus, kehitys ja koulutus
2. Metsä ja ympäristö
3. Optiikka, uudet materiaalit ja informaatioteknologia
4. Raja ja Venäjä

Strategian mukaan yliopisto vaikuttaa yhteiskuntaan kouluttamansa ammattitaitoisen työvoiman, tuottamiensa koulutuspalvelujen ja tutkimustyön kautta. Yhteiskunnan innovaatiojärjestelmän osana yliopisto vastaa edustamiensa alojen perustutkimuksesta ja luo aktiivisesti väyliä tutkimustulosten hyödyntämiseksi. Osaamiskeskittymissä tehtävä tutkimus toimii perustana tuotannollisille innovaatioille. Vaikka yliopisto on osa kansainvälistä tiedeyhteisöä ja kansallista innovaatiojärjestelmää, monet sen vaikutuksista näkyvät ensimmäisenä itäisessä Suomessa.

Myös haastateltavilta kysyttiin, mitkä asiat ovat tärkeitä Joensuun yliopiston rakennerahastostrategiassa uudella ohjelmakaudella 2007–2013? ja

Onko tiedossanne rakennerahastoihin liittyviä kansallisia tai kansainvälisiä hyviä käytäntöjä yliopistojen kehittämässä tai alueellisen kehittämistyön välineenä?

Jälkimmäiseen kysymykseen oli vähän tarjottavana konkreettisia hyviä käytäntöjä ja usein myös näkemys siitä, että Joensuun yliopiston tulee rakentaa toimintamallinsa tulevaan hanketoimintaan oman toimialueensa erityspiirteistä käsin. Kuitenkin esim. innovaatiotoiminnan osalta hyvänä esikuvana pidettiin Kuopion yliopiston ja Pohjois-Savon maakunnan yhteistyötä teknologiayritystoiminnan kehittämisessä, yliopiston alueellisen vuorovaikutuksen kehittämisessä Ruotsin ja Norjan raja-alueella Karlstadin yliopiston Triple Helix –mallia ja raja-alueyhteistyössä Tartossa toimivaa Peipsi Center for Transboundary Cooperation -instituuttia.

Uuden ohjelmakauden rakennerahastotyössä yliopiston näkökulmasta tärkeinä pidettiin seuraavia asioita:

- Hankkeita suunniteltaessa on muistettava yliopiston tutkimukseen ja opetukseen perustuva ydin.
- Laitoksen perustehtävät ja profiili on otettava huomioon hankkeisiin lähdeittäessä.
- Pitäisi pyrkiä suurempiin hankkeisiin ja hankekokonaisuuksiin.
- Valittujen painoalojen tukeminen on tärkeää.
- Yliopiston osaamiskeskittymien vahvistaminen.
- Hanketyössä on pohdittava uusien infrastruktuurirakenteiden luomista.
- Monitieteisiä hankekokonaisuuksia tarvitaan enemmän.
- Hankkeissa pitäisi päästä suurempaan kansainvälistymiseen.
- Tarvittaisiin enemmän laitosten profiiliin nojautuvaa yliopiston sisäistä yhteistyötä uuden ohjelmakauden tavoitteiden asettamisessa ja hankekokonaisuuksien valmistelussa.
- Yliopiston uskottavuudesta Etelä-Savossa on pidettävä huolta.
- On toteutettava myös aluetta palvelevia ruohonjuuritason hankkeita.
- Hanketyössä on kiinnitettävä enemmän huomiota alueen tarpeisiin.
- Työllistämisenäkökulma on tuotava korostuneemmin esille.

- Hankkeita ja hankekokonaisuuksia tulisi suunnata aikaisempaa enemmän liiketoimintaosaamiseen, teknologiaosaamiseen ja palveluinnovaatioiden kehittämiseen.
- Metsä- ja ympäristöalan hankkeita tulisi lisätä.
- Pohjois-Karjalan matkailuun suuntautuvaa kehittämistoimintaa tulisi lisätä.
- Yhteiskunnallisen, humanistisen ja teologisen osaamisen alueilla on käyttämättömiä mahdollisuuksia.
- Hyvinvointipalvelut on saatava mukaan hanketyön sisältöihin.
- Maahanmuuttajien koulutuksen, kasvatustieteen ja raja-alueosaamisen yhteyksiä tulisi tiivistää.
- Yliopiston tulisi osallistua hanketyön ”siemenrahoitukseen”.
- Hanketyöhön olisi liitettävä mukaan tietoa kansainvälisistä rahoitusmahdollisuuksista.
- Laitoksia olisi tehokkaammin valistettava rakennerahastojen mahdollisuuksista.
- Tarvitaan lisää professorien mukanaoloa ja sitoutumista hanketyöhön.
- Ohjelmien hallinnolliset toimintarakenteet tulisi olla väljempinä.

Yhteistyökumppaneiden näkökulmasta tärkeitä asioita olivat:

- Osaamisen ja koulutusrakenteiden vahvistamista on jatkettava.
- Osaamisrakenteiden kehittämisestä on pidettävä kiinni.
- On kehitettävä nyt valittuja yliopiston vahvoja painoaloja eikä pirstoa hanketyön linjauksia liikaa.
- On luotava monitieteisiä hankekokonaisuuksia fysiikan, kemian ja tietojenkäsittelytieteen olemassa olevan huippuosaamisen pohjalta samalla tukien eri tieteenalojen omaa kehitystyötä.
- Metsäalan avauksia Tekesin suuntaan.
- Yliopiston on priorisoitava hankkeensa ja harkittava mitä on pitkällä tähtäimellä järkevää rahoittaa kansallisella rahoituksella ja mitä EU-rahoituksella.
- Kansainvälistymisen vahva huomio on otettava uudella ohjelmakaudella.
- Itä-Suomi-ohjelman ja Itä-Suomen lääninhallituksen Itä-Suomen osaamisen vuoteen 2015 ulottuvan kehittämisohjelman huomioiminen hankkeiden suunnittelussa ja toteuttamisessa.
- Olisi luotava osaamisverkostojen yhteisiä perustutkimuksen, soveltavan tutkimuksen, innovaatio- toiminnan ja tuotekehityksen yhteishankkeita.
- Aluekehityksen ennakointiosaamiseen liittyvä hanketyö eri aloilla: koulutus, ympäristö, yritysmaailma.
- Alueen koulutustarpeiden ennakointi ja joustavat koulutuksen sisäännotot.
- On rakennettava eri oppilaitosten yhteisiä opintoja, opintopolkuja ja jatkumojia.
- Liiketaloustieteen hanketoiminnan tehostaminen.
- Liiketaloudellisen osaamisen ja kulttuuriosaamisen yhdistävä hanketoiminta.
- Markkinoinnin ja johtamisen hankkeisiin on panostettava enemmän.
- Akateemista yrittäjyyttä on vahvistettava: esim. asiantuntijayrittäjyyttä ja ympäristötekniikan yrittäjyyttä.
- Hankkeita ja hankekokonaisuuksia, jotka kohdistuvat luonnontieteisiin, teknologiaan, ympäristöön ja yrittäjäkasvatukseen.
- Metsä- ja ympäristöalaan liittyvän biotekniikan kehittäminen on erityisen tärkeää.
- Metsäalan hanketyötä on terävöitettävä yhteistyössä ammattikorkeakoulun kanssa.
- Venäjän kielen opetuksen ja maakunnan oman kansainvälistymisen edistäminen.
- Maahanmuuttajakoulutuksen jatkaminen ja kehittäminen erityisesti profiloituen korkeamman koulutuksen saaneisiin maahanmuuttajiin.
- Asiantuntijapalvelujen luominen rakennemuutoksiin.
- Aikuiskoulutuksen kehittämishankkeet ovat tärkeitä.

- Painotus ei maisteriohjelmissa vaan täsmäkoulutusta ammattitaidon parantamiseksi jo työssä oleville.
- Opinnäytetöiden tulosten hyödyntäminen aluekehittämisessä ja siihen liittyvässä hanketoiminnassa.
- Yliopiston asenne hanketyöhön olisi muututtava suopeammaksi ja innovatiivisemmaksi.
- Rahoittajien ja yliopiston vuoropuhelua Etelä-Savossa olisi lisättävä.

Näiden ehdotusten ja kommenttien, uuden ohjelmakauden keskeisten tavoitteiden ja yliopiston perusstrategian valossa yliopiston rakennerahastotoiminnan ydin tulee säilyä yliopiston vahvojen osaamisalojen vahvistamisessa, poikkeittieteellisyiden lisäämisessä ja aktiivisessa globalisaation haasteet huomioivassa kansainvälistymisessä. Rakennerahastohankkeet voivat osaltaan tukea yliopistoon perustettavien tutkimuskeskittymien kehittämistä ja niiden kautta Itä-Suomen innovaatiojärjestelmän uudistumista ja ihmisten hyvinvoinnin lisäämistä.

Yliopistoa koskevat suositukset ovat:

- 1) Yliopiston kaikilla osaamisaloilla olisi niiden toimintaa vahvistavassa hanketyössä lisättävä monitieteisyyttä ja laitosten välistä kumppanuutta.*
- 2) Kansainvälisten hankkeiden ja hankekokonaisuuksien osuutta olisi lisättävä siten, että niissä huomioidaan myös globalisaation haasteet Itä-Suomessa ja Euroopan unionin sekä Luoteis-Venäjän raja-alueyhteistyössä.*
- 3) Hankkeisiin tulisi sisällyttää alueellisia innovaatiojärjestelmiä tukevia ja yliopiston toimintaan sopivia strategisen perustutkimuksen, soveltavan tutkimuksen, toimintatutkimuksen ja ennakointitutkimuksen elementtejä.*
- 4) Hanketyötä olisi integroitava tulevien osaamiskeskittymien toimintaan.*
- 5) Hanketyötä olisi integroitava kansainvälisten maisteriohjelmien kehittämiseen.*
- 6) Hankkeiden hyvistä käytännöistä olisi luotava kansainvälisiä palvelutuotteita.*
- 7) Olisi laadittava rakennerahastoilla rahoitettavan uuden fyysisen infrastruktuurin ja tutkimuksen uusien instituutioiden kehittämissuunnitelma.*
- 8) Rakennerahastostrategia on tehokkaasti jalkautettava yliopiston sisällä ja saatava rakennerahastotyö laajemmin osaksi yliopiston laitosten toimintakulttuuria.*

Osaamisaloja koskevat suositukset

Osaamisala 1:

- 9) Maahanmuuttajien koulutuksen, kasvatustieteen ja raja-alueosaamisen yhteyksien tiivistäminen.*
- 10) Opetusteknologian ja verkko-opetuksen kansainvälisessä yhteistyössä tapahtuva kehittäminen.*
- 11) Ikärakenteen muutoksen huomioivan ja kansainvälistymistä edistävän aikuiskasvatuksen hanketoiminta.*

Osaamisala 2:

- 12) Metsäalan hankkeiden lisääminen yhteistyössä mm. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun, Joensuun Tiedepuiston ja Tekesin kanssa.*

13) *Metsä- ja ympäristöalaaan liittyvän bioteknologian kehittäminen.*

14) *Metsä- ja ympäristöalan raja-aluehankkeet.*

Osaamisala 3:

15) *On jatkettava monitieteisiä hankekokonaisuuksia fysiikan, kemian ja tietojenkäsittelytieteen olemassa olevan huipputasaamisen pohjalta samalla tukien eri tieteenalojen omaa kehitystyötä.*

16) *Olisi luotava alueellisia, osaamisverkostojen yhteisiä perustutkimuksen, soveltavan tutkimuksen, innovaatiotoiminnan ja tuotekehityksen yhteishankkeita.*

17) *Informaatioteknologian hanketyö.*

Osaamisala 4:

18) *Yliopiston ja alueen toimijoiden raja- ja Venäjä-osaamiseen liittyvän kärkihankkeen luominen.*

19) *Hyvinvointipalveluihin liittyvän hanketyön vahvistaminen.*

20) *Tasapainoisen yhteiskuntakehityksen ja kulttuuriympäristöjen turvaamisen näkökulmasta yhteiskunnallisen, humanistisen ja teologisen osaamisen alueilla on käyttämättömiä mahdollisuuksia, jotka tulisi selvittää.*

Kehitettävät alat:

21) *Liiketalouden, markkinoinnin ja johtamisen hankekokonaisuus.*

22) *Liiketaloudellisen, mediaosaamisen ja luovan talouden yhdistävä hanketoiminta.*

23) *Matkailuun ja vapaa-aikaan liittyvän hanketoiminta Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa.*

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Antikainen, Ari, Kallasvaara, Heikki, Kallio, Timo, Karjalainen, Kirsi ja Viiri, Arto (2002) Joensuun yliopiston alueellisen vaikuttavuuden itsearviointi. Joensuun yliopisto. Hallintoviraston raportteja ja selvityksiä n:o 29/2002.

Arbo, Peter & Eskelinen, Heikki (2006) Regions with small comprehensive universities. The Cases of Joensuu and Tromsø. Teoksessa Nilsson, Jan Evert (ed.). The Role of Universities in Regional Innovation Systems – A Nordic Perspective. Copenhagen Business School Press.

Eisto, Ilkka & Turunen, Jarno (2004) Mediakulttuurin keskus -projektin arviointi. Joensuun yliopisto. Mediakulttuurin julkaisuja 4/2004.

Etelä-Savon maakuntaliitto, Kainuun liitto, Pohjois-Karjalan liitto ja Pohjois-Savon liitto (2000) Itä-Suomen Tavoite 1 -ohjelma 2000–2006. Yhtenäinen ohjelma-asiakirja. EU-ohjelmat, julkaisu 2/2000.

Etelä-Savon maakuntaliitto, Kainuun liitto, Pohjois-Karjalan liitto ja Pohjois-Savon liitto (2001) Itä-Suomen Tavoite 1 -ohjelma 2000–2006. Täydennysosa. EU-ohjelmat, julkaisu 2/2001.

Etelä-Savon maakuntaliitto (2003) Etelä-Savon maakuntaohjelma 2003–2006. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 60/2003.

Etelä-Savon maakuntaliitto (2005) Itä-Suomi-ohjelma. Itäisen Suomen suuret tulevaisuuden kysymykset -projektin loppuraportti. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 64/2005.

Härkönen, Ene (2005) Etelä-Savon maakuntaohjelman 2003–2006 arviointi. Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia. Joensuun yliopisto.

Interreg III A Karjala -ohjelma 2000–2006.

Joensuun yliopisto (2000) Joensuun yliopiston strategia vuosille 2000–2006. Perusasiakirja. Hallintoviraston raportteja ja selvityksiä nro 26/2000.

Joensuun yliopisto (2002) Uudella vuosituhannella. Joensuun yliopiston strategia vuosille 2003–2009.

Joensuun yliopisto (2005) Joensuun yliopiston strategia. Visio 2015.

Joensuun yliopisto (2000 & 2002) Joensuun yliopiston rakennerahastostrategiat 9.2.2000 ja 6.2.2002.

Joensuun yliopisto (2000 & 2003) Joensuun yliopiston, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun ja Joensuun Tiedepuiston kärkihankesopimukset 5.5.2000 ja 11.2.2003.

Joensuun yliopisto & Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu (2003) Korkeakoulujen alueellisen kehittämisen strategia Pohjois-Karjalassa 2003–2006.

Joensuun yliopisto & Mikkelin ammattikorkeakoulu (2002) Savonlinnan seudun korkeakoulujen alueellisen kehittämisen strategia 2003–2006.

Joensuun yliopiston hallintovirasto, Tavoite 1 -ohjelman ja Interreg III A/Naapuruusohjelmien arviointi- ja loppuraportit 2000–2006.

Joensuun yliopiston hallintovirasto, Tavoite 1 -ohjelman ja Interreg III A/Naapuruusohjelmien tilastollinen aineisto 2000–2006.

Kuitunen, Soile & Oksanen, Juha (2002) Mikä rooli EU:n rakennerahastoilla on alueiden innovaatiotoiminnassa ja innovaatiopolitiikassa Kauppa ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 10/2002.

Lemola, Tarmo (2006) Alueellisen innovaatiopolitiikan suunta. Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisu 10/2006.

Naapuruusohjelma Euregio Karelia. 2005.

Niemi, Merja (2001) Rakennerahastohankkeiden arviointi opetusministeriön hallinnon alalla. Opetusministeriön EU-rakennerahasto. Julkaisu 5/2001.

Pohjois-Karjalan liitto (2003) Maakuntaohjelma POKAT 2006. Pohjois-Karjala hyvästä paremmaksi. Pohjois-Karjalan liitto. Julkaisu 72/ 2003.

Ponnikas, Jouni & Malinen, Pentti (2004) Tavoitteena pysyvät vaikutukset. Oulun yliopiston rakennerahastohankkeiden väliarviointi. Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus. Hallintopalvelujen lausunnot, muistiot, selvitykset, tilastot nro 51.

Pääkkö, Eija & Makkonen, Soili (2003) Arviointi ja itsearviointi projektin työvälineenä Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisu nro 82/2003.

Pääkkö, Eija (2006) Itä-Suomen osaamisen kehittämisohjelma vuoteen 2015. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisu nro 118/2006.

Sivonen, Seppo (2006) Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman 2003–2006 arviointi. Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia. Joensuun yliopisto. Raportteja 2/2006.

Turunen, Jarno (2000) Arviointitutkimuksen peruskysymyksiä ja jännitteitä. Opetusmoniste. Karjalan tutkimuslaitos. Joensuun yliopisto.

Vartiainen, Perttu & Viiri, Arto (2002) University and their local partners. The case of the University of Joensuu, Finland. Industry & Higher Education, April, 83–89.

Haastatellut henkilöt

Ahvenainen Sari, Itä-Suomen lääninhallituksen EU-koordinaattori
Enkenberg Jorma, Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen johtaja
Liikanen Ilkka, Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksen johtaja
Lintunen Petri, Joensuun yliopiston hallintojohtaja
Kalevi Raimo, Itä-Suomen lääninhallituksen erikoissuunnittelija
Kakkonen Pirjo, Itä-Suomen lääninhallituksen EU-koordinaattori
Kokkonen Pellervo, Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen johtaja
Kupiainen Jari, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun yliopettaja
Makkonen Soili, Joensuun yliopiston suunnittelija
Mauranen Ulla, Pohjois-Karjalan TE-keskuksen työvoimaosaston kehittämispäällikkö
Neuvonen Lasse, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun kehittämisjohtaja
Paakkola Esko, Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen johtaja
Parkkinen Jussi, Joensuun yliopiston tietojenkäsittelytieteen laitoksen professori
Pelkonen Paavo, Joensuun yliopiston metsätieteellisen tiedekunnan professori
Pölönen Kalevi, Pohjois-Karjalan TE-keskuksen (Tekes) teknologia-asiantuntija
Pääkkö Eija, Itä-Suomen lääninhallituksen sivistystoimentarkastaja
Turtiainen Ulla, Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen kehittämispäällikkö
Varis Eira, Pohjois-Karjalan maakuntaliiton aluekehityspäällikkö
Vartiainen Perttu, Joensuun yliopiston rehtori

Haastattelurunko Joensuun yliopiston edustajille

1. Miten realistisia ja oikeaan osuvia ovat Joensuun yliopiston rakennerahastostrategian tavoitteet ja painoalat Joensuun yliopiston kehittämisen kannalta?
2. Miten realistisia ja oikeaan osuvia ovat Joensuun yliopiston rakennerahastostrategian tavoitteet ja painoalat alueellisen vaikuttamisen ja osaamisen siirron kannalta?
3. Millä tavalla ohjelmahankkeiden yhteistyö ja kumppanuus ovat toteutuneet yliopiston sisällä, eri hankkeiden kesken, maakunnan eri toimijoiden kesken, rahoittajan kanssa tai muiden yhteistyötahojen välillä?
4. Millä tavalla hankkeet ovat edistäneet yliopiston osaamisalojen kehittämistavoitteita?
5. Millä tavalla hankkeet ovat edistäneet yliopiston muiden kehittämistavoitteiden saavuttamista?
6. Mikä merkitys EU-rahoituksella on ollut hankkeiden toteuttamisessa?
7. Mitä ovat mielestänne hankkeiden tulokset ja pysyvät vaikutukset Joensuun yliopistossa?
8. Mitkä ovat olleet hankkeiden pahimmat ongelmat tavoitteiden toteuttamisen kannalta?
9. Millä tavalla ohjelmahankkeet/projektit ovat edistäneet osallistujien työllistymistä, uusien työpaikkojen syntymistä, yritysten säilymistä ja uusien yritysten syntymistä?
10. Mitkä ovat hankkeiden tulokset ja pysyvät vaikutukset maakunnan (Pohjois-Karjalan/Etelä-Savon maakuntaohjelmat ja Tavoite 1 -ohjelma) kehittämisen kannalta?
11. Mitkä ovat olleet hankkeiden pahimmat ongelmat maakunnallisten kehittämistavoitteiden kannalta?
12. Mitkä asiat ovat tärkeitä Joensuun yliopiston rakennerahastostrategiassa uudella ohjelmakaudella 2007–2013?
13. Onko tiedossanne rakennerahastoihin liittyviä kansallisia tai kansainvälisiä hyviä käytäntöjä yliopistojen kehittämisessä tai alueellisen kehittämistyön välineenä?

Haastattelurunko yliopiston yhteistyökumppaneille

1. Miten realistisia ja oikeaan osuvia ovat Joensuun yliopiston rakennerahastostrategian tavoitteet ja painoalat alueellisen vaikuttamisen ja osaamisen siirron kannalta?
2. Millä tavalla edustamanne organisaation yhteistyö Joensuun yliopiston kanssa on käynnistynyt, toteutunut tai muuttunut Tavoite 1 -ohjelmakauden aikana ja mitä vaikutuksia sillä on ollut yliopiston ja organisaationne yhteistyöhön?
3. Millä tavalla edustamanne organisaation yhteistyö Joensuun yliopiston kanssa on käynnistynyt, toteutunut tai muuttunut Interreg III A/Naapuruusohjelman aikana ja mitä vaikutuksia sillä on ollut yliopiston ja organisaationne yhteistyöhön?
4. Mikä merkitys EU-rahoituksella on ollut edustamanne organisaation ja yliopiston yhteistyöhön alueellisessa kehittämistyössä?
5. Mitkä ovat olleet yhteistyön pahimmat ongelmat Tavoite 1 -ohjelman ja Interreg III A/Naapuruusohjelman tavoitteiden ja maakunnallisten kehittämistavoitteiden toteuttamisen kannalta?
6. Millä tavalla yliopiston ohjelmahankkeet/projektit ovat edistäneet maakunnan työllisyyttä, uusien työpaikkojen syntymistä, yritysten säilymistä ja uusien yritysten syntymistä?
7. Mitkä ovat yliopiston ja edustamanne organisaation ja yliopiston yhteisten hankkeiden tulokset ja pysyvät vaikutukset maakunnan (Pohjois-Karjalan/Etelä-Savon maakuntaohjelmat, Tavoite 1 -ohjelma ja Interreg III A/Naapuruusohjelma) kehittämistavoitteiden kannalta?
8. Mitkä asiat edustamanne organisaation kannalta ovat tärkeitä Joensuun yliopiston rakennerahastostrategiassa uudella ohjelmakaudella 2007–2013?
9. Onko tiedossanne rakennerahastoihin liittyviä kansallisia tai kansainvälisiä hyviä käytäntöjä yliopistojen ja alueellisten kehittämistahojen yhteistyöhön ja toimintamalleihin?